# ማውጫ


አርዕስት ገፅ

መግቢያ....iv

ምዕራፍ አንድ....6

የአካባቢያችን መገኛ....6

1.1.1 አቅጣጫን መናገር....8

1.1.2 የአቅጣጫ ጥቅም....9

1.2 አራቱ አቅጣጫዎች....11

1.2.1 የአራቱ አቅጣጫዎች ዝርዝር....11

1.2.2 ኮምፓስ በመጠቀም አቅጣጫን መለየት....13

1.4 የጎረቤቶቻችን መገኛና አቅጣጫ....20

ምዕራፍ ሁለት....25

የሰውነት ክፍሎች....25

2.1 የሰውነት ክፍሎች....26

2.1.1 የሰውነት ክፍሎች ትርጉም....27

2.1.2 ውጫዊ የሰውነት ክፍሎች....28

2.1.3 የውጫዊ የሰውነት ክፍሎችና ጥንቃቄ....29

2.1.4 አምስቱ የስሜት ህዋሳትና ተግባራቸዉ....30

2.2 የግል ንጽህና አጠባበቅን መለማመድ....35

በሽታ - መጉመጥመጥ....35

2.2.1 የግል ንጽህና አጠባበቅን መለማመድ....35

2.2.2 ለሌሎች ሰዎች ጤና ኃላፊነት መዉሰድ....40

2.3 ብርሃን ምንድነዉ?....41

2.3.1 የብርሃን ምንነትና ጥቅም....42

2.3.2 ብርሃንና ጨለማ....42

ምዕራፍ ሶስት....47

የተፈጥሮ አካባቢ....47

3.1.1 የአየር ንብረትና የአየር ፀባይ ልዩነት....49

3.1.2 የአካባቢ የአየር ንብረት አካላት ....................................................................51
3.1.3 የአካባቢ የአየር ንብረት ቀጠናዎች ..............................................................52
3.1.4 የአካባቢ አየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች ..........................................................53
3.2.1 በአካባቢያችን የሚገኙ ህይወት ያላቸው ነገሮች ..............................................55
3.2.2 የእንስሳት ምድብ .....................................................................................61
3.2.4 በአካባቢያችን ያሉ እንስሳትና ወቅታዊነታቸው...............................................66
3.3 ንፅህናና የግል ንፅህና ..................................................................................68
3.3.1 ንፅህና አጠባበቅ .......................................................................................69
3.3.2 የቆሻሻ አወጋገድና መልሶ ጥቅም ላይ ማዋል ..................................................71
ምዕራፍ አራት ..................................................................................................76
ማህበራዊ አካባቢ..............................................................................................76
-ዕፅዋት - ዛፍ ....................................................................................................78
4.1.1 በአካባቢያችን ያሉ አስፈላጊ ዕፅዋት...............................................................78
4.1.2 በአካባቢያችን የሚገኙ ዕፅዋት ምድብ............................................................79
4.2.1 የቤተሰብ አባላት........................................................................................85
4.2.2. የቤተሰብ መረዳዳት ....................................................................................87
4.2.3 የቤተሰብ ኃላፊነትና የስራ ድርሻ....................................................................88
4.3 ለመኖር ምን ያስፈልጋል?................................................................................90
4.3.1 የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች ......................................................................91
4.3.2 የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች ጥቅም.............................................................91
4.4 በትምህርት ቤታችን ውስጥ ምን እናገኛለን? ......................................................94
4.4.1 በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮች.....................................................95
4.4.2 በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮች ጥቅም ...........................................96
4.5 በጋራ እንጫወት፤ በጋራ እንስራ .....................................................................98
4.5.1 በጋራ መጫወት .........................................................................................99
4.5.2 በጋራ መሥራት........................................................................................100
4.6 የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያዎች ............................................................101
4.6.1 የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያ ................................................................102
ምዕራፍ አምስት.............................................................................................107

የተለየ ትኩረት የሚሹ ወቅታዊ ጉዳዮች ....................107
5.1 የመንገድ አጠቃቀም ....................108
5.1.1 የመንገድ አጠቃቀም ....................108
5.1.2 የመንገድ ላይ አደጋዎች ....................110
5.1.3 የመንገድ ላይ አደጋዎችን መከላከል ....................110
5.2 ኤች አይ ቪ/ኤድስ ....................112
5.2.1 ኤች አይ ቪ/ኤድስ ምንድን ነዉ? ....................113
5.2.2 ኤች አይ ቪ/ኤድስ መተላለፊያ መንገዶች ....................114
5.2.3 የኤች አይ ቪ ኤድስ መከላከያ መንገዶች ....................115
ዋቢ መጽሐፍት ....................118

## መግቢያ

ይህ የ1ኛ ክፍል የአካባቢ ሳይንስ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ በደ/ብ/ብ/ሕ/ክልል በአማርኛ ቋንቋ ለሚማሩ ተማሪዎች የተዘጋጀ ነዉ፡፡ መጽሐፉ የአካባቢ ሳይንስ እንደመሆኑ መጠን ተማሪዎች የአካባቢያቸዉን የተፈጥሮአዊ፣ ማህበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ቴክኖሎጂያዊ ኩነቶችን እንዲገነዘቡ ያግዛቸዋል፡፡ መጽሐፉ ተማሪዎች የፈጠራ ክህሎታቸውን በእጅጉ ለማሳደግ ይረዳቸዋል፡፡ በተጨማሪም ተማሪዎች ለሚቀጥለዉ የክፍል ደረጃ አስፈላጊዉን ብቃት ይዘዉ ለመሻገር ይጠቅማቸዋል፡፡ ስለሆነም መጽሐፉ የሚከተሉትን ዓላማዎች መሰረት በማድረግ ተዘጋጅቷል፡፡

1. ተማሪዎች ስለአካባቢያቸዉ ነባራዊ ሁኔታ ያላቸዉን ግንዛቤ ለማዳበር
2. ተማሪዎች ስለሰዉነት ክፍሎች እና ስለጥንቃቄዎች በቂ እዉቀት እንዲኖራቸዉ ለማስቻል
3. ተማሪዎች አካባቢያቸዉን በማወቅ የአካባቢያቸዉን የተፈጥሮ ሁኔታዎችን እንዲረዱና እንዲጠብቁ ለማስቻል
4. ተማሪዎች ማህበራዊ ጉዳዮችና ግንኙነቶች አስፈላጊዉን እዉቀት እንዲጨብጡ ለማድረግ
5. ተማሪዎች ትኩረት የሚሹ ቁልፍ ጉዳዮችን (cross cutting issues) ተገንዝበዉ አስተዋጽኦ እንዲያደርጉ

ለማነሳሳት ዋነኛ አጋዥ መሣሪያ ሆኖ እንዲያገለግል ታስቦ ተዘጋጅቷል፡፡

ስለሆነም መጽሐፉ በቅደም ተከተል የአካባቢያችን መገኛ፣ የሰዉነት ክፍሎች፣ የተፈጥሮ አካባቢ፣ ማህበራዊ አካባቢ እና ትኩረት የሚሹ ቁልፍ ጉዳዮች የሚሉ አምስት ምዕራፎችን ይዟል፡፡ እነዚህ ምዕራፎች የተማሪዎችን አጥጋቢ መሰረታዊ ዕዉቀት የሚጠይቁ እና ለቀጣይም የበለጠ እንዲያሳድጉ ታስቦ ተዘጋጅቷል፡፡

እያንዳንዱ ምዕራፍ በተለያዩ ይዘቶች የተከፋፈለ ነዉ፡፡ እነዚህ ይዘቶች ደግሞ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፣ የተማሪ ተግባራት፣ መልመጃዎች፣ የምዕራፉ ማጠቃለያ እና የምዕራፉ ማጠቃለያ ጥያቄዎችን ያጠቃልላሉ፡፡

# ምዕራፍ አንድ
# የአካባቢያችን መገኛ

**ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች**

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- የቦታን ፅንሰ-ሀሳብ ታብራራላችሁ፡፡
- የግራ፣ የቀኝ፣ የፊት እና የኋላ አቅጣጫዎችን ትለያላችሁ፡፡
- ከሌሎች ቦታዎች አንፃር የአካባቢ መገኛ እንዴት እንደሚገለፅ ታብራራላችሁ፡፡
- የግራ፣ የቀኝ፣ የፊት እና የኋላ አቅጣጫዎችን በመጠቀም በዙሪያችሁ ያሉትን ነገሮች ትለያላችሁ፡፡
- በትምህርት ቤት ቅጥር ግቢ ውስጥ የአንዱን ገጽታ አቅጣጫ ከሌላው አንፃር ትገልፃላችሁ፡፡
- የትምህርት ቤታችሁን እንዲሁም የቤታችሁን እና የጎረቤታችሁን መገኛ ታመለክታላችሁ፡፡
- ቀለል ያለ የአካባቢ ካርታ ትስሉና የትምህርት ቤታችሁን አንጻራዊ መገኛ ታሳያላችሁ፡፡

1. የአካባቢያችን መገኛ

   1.1 የአካባቢያችን መገኛ

   1.2 አራቱ አቅጣጫዎች

   1.3 የቤት፣ የትምህርት ቤት እና የቀበሌ መገኛ

   1.4 የጎረቤቶቻችን መገኛና አቅጣጫ

**መግቢያ**

ውድ ተማሪዎች! በዚህ ምዕራፍ ውስጥ የአካባቢ መገኛ በሚለው ዋና ርዕስ ስር አቅጣጫን በመናገር፣ አራቱን አቅጣጫዎች በማሳየት፣ የቤት፣ የትምህርት ቤት እና የቀበሌ መገኛ እንዲሁም የጎረቤት መገኛና አቅጣጫ መለየትና ማሳየት ነው፡፡

1.1 የአካባቢያችን መገኛ

መታወቅ የሚገባቸው ቃላት

| | | |
|---|---|---|
| - አቅጣጫ | - ጠቋሚ | - መኖሪያ |
| - አካባቢ | - መገኛ | - ጤና ጣቢያ |

**የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች! ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- ቤታችሁ የሚገኝበትን አቅጣጫ ትናገራላችሁ።
- የአካባቢያችሁን አቅጣጫ ትጠቁማላችሁ።

## የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

### 1.1.1 አቅጣጫን መናገር
### 1.1.2 የአቅጣጫ ጥቅም

### 1.1.1 አቅጣጫን መናገር

**ተግባር** 1.1.1 **የማስተዋል ጥያቄ**

**ዓላማ:- የመኖሪያ ቤት አቅጣጫን ማሳየት**

**ጥያቄ፡- ቤታችሁ የሚገኝበትን አቅጣጫ ተናገሩ።**

ስዕል 1.1 የቤት አቅጣጫ ማሳየት

ከስዕሉ ላይ ምን ተመለከታችሁ?

ከላይ በምስሉ ላይ ለማየት እንደቻላችሁት የተማሪው ወይም የተማሪዋ ቤት ከትምህርት ቤቱ በስተቀኝ፣ ከጤና ጣቢያ በስተግራ ይገኛል።

**አቅጣጫ ማለት የአንድን ነገር መገኛ ቦታን የሚገልፅ ማሳያ ወይም ጠቋሚ ነው።**

ስለዚህ እናንተም የምትገኙበትን ቦታ ለመግለፅ አቅጣጫ ያስፈልጋል።

### 1.1.2 የአቅጣጫ ጥቅም

**ተግባር 1.1.2 የቡድን ውይይት**

ዓላማ:- የአቅጣጫን ጥቅም መግለፅ

መመሪያ፡- በቡድን በመሆን ስለ አቅጣጫ ጥቅም ተወያይታችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ

ጥያቄ:- አቅጣጫ ለምን ይጠቅማል?

አቅጣጫ የመኖሪያ አካባቢን ለመለየትና ለማሳየት ይጠቅማል። በተጨማሪም የትምህርት ቤታችሁን መገኛ ቦታ ለማወቅ ይጠቅማል፡፡

**መልመጃ 1.1**

ትዕዛዝ 1: ስዕሉን በማየት ትምህርት ቤቱ የሚገኝበትን አቅጣጫ የሚያመለክተውን ቁጥር በባዶ ቦታዎች ላይ ፃፍ/ፊ፡፡

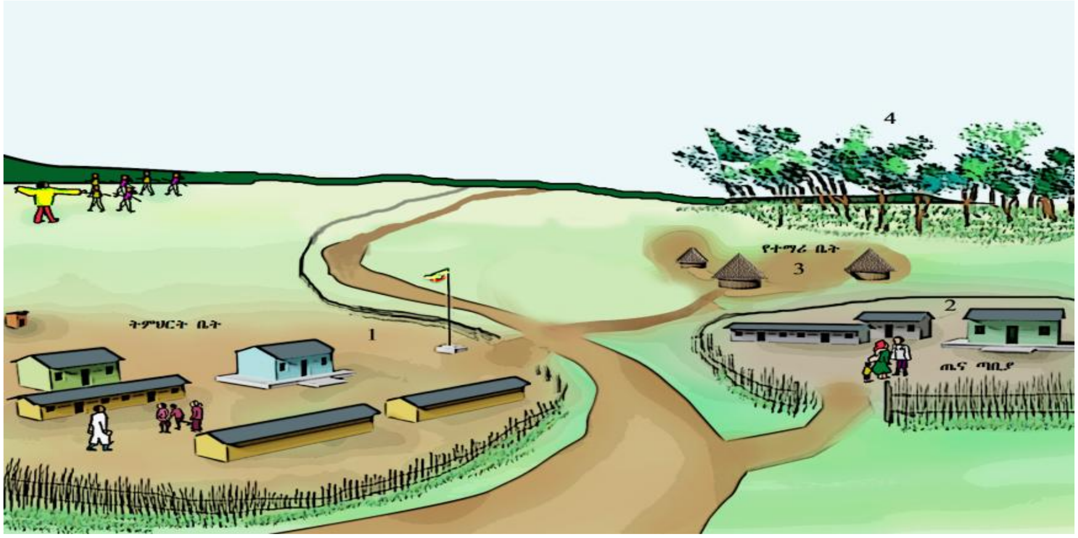


ምሳሌ:- ቁጥር __4__ መንገዱ ከመኖሪያ ቤት ፊት ለፊት መሆኑን ያመለክታል፡፡

ሀ. ቁጥር______ ከመኖሪያ ቤት በስተጀርባ ይገኛል፡፡

ለ. ቁጥር______ ከመኖሪያ ቤት በስተቀኝ ይገኛል፡፡

ሐ. ቁጥር______ከመኖሪያ ቤት በስተግራ ይገኛል፡፡

ትዕዛዝ 2:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡

1. አቅጣጫን ለመለየት __________ ይጠቅማል፡፡

ሀ. አካባቢ ለ. ትምህርት ቤት

ሐ. መኖሪያ ቤት መ. ሁሉም

2. _____የአንድ ነገር መገኛ ቦታን የሚገልፅ ማሳያ ነዉ፡፡

ሀ. አቅጣጫ ለ. ቤት ሐ. ሰዉ መ. ሁሉም

## 1.2 አራቱ አቅጣጫዎች

መታወቅ የሚገባቸው ቃላት

- ፀሐይ
- ሰሜን
- ምዕራብ
- ደቡብ
- ምስራቅ
- ኮምፓስ

**የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- አራቱን አቅጣጫዎች ትዘረዝራላችሁ።
- አራቱን አቅጣጫዎች በመጠቀም የአካባቢያችሁን አንፃራዊ መገኛ ትለያላችሁ።
- አራቱን አቅጣጫዎች በመጠቀም አካባቢያችሁን ትናገራላችሁ።

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

1.2.1 የአራቱ አቅጣጫዎች ዝርዝር

1.2.2 ኮምፓስ በመጠቀም አቅጣጫን መለየት

### 1.2.1 የአራቱ አቅጣጫዎች ዝርዝር

ተግባር 1.2.1 የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- አቅጣጫዎችን መዘርዘር

መመሪያ፡- በቡድን በመወያየት መልሶቻችሁን ለመምህራችሁ እና ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ።

ጥያቄ፡- 1. የፀሐይ መውጫ አቅጣጫን አሳዩ።

2. የፀሐይ መግቢያ አቅጣጫን አሳዩ።

3. አራቱን አቅጣጫዎች ዘርዝሩ።

ስዕል 1.2 አቅጣጫን ማሳየት

በሥዕል 1.2 እንደሚታየው ፊታችሁን ወደ ፀሐይ መውጫ መልሱና እጃችሁን ወደ ግራና ወደ ቀኝ ዘርግታችሁ ቁሙ፡፡ ከአቋቋማችሁ አኳያም ከፊት ለፊታችሁ ያለው አቅጣጫ ወይም የፀሐይ መውጫ ምስራቅ ይባላል። በጀርባችሁ በኩል ያለው ደግሞ ፀሐይ የምትጠልቅበት ምዕራብ ይባላል፡፡ እንዲሁም የግራ እጃችሁ አቅጣጫ ሰሜን ሲሆን፤ የቀኝ እጃችሁ አቅጣጫ ደግሞ ደቡብ ይባላል፡፡

## 1.2.2 ኮምፓስ በመጠቀም አቅጣጫን መለየት

**ተግባር 1.2.2 የጥንድ ወይይት**

**ዓላማ፡- የኮምፓስን ጥቅም እና አሰራሩን ማብራራት**

**መመሪያ፡- በጥንድ በመወያየት የኮምፓስን ጥቅም እና አሰራሩን ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡**

**ጥያቄ፡- ኮምፓስ ምንድነዉ? ለምንስ ያገለግላል?**

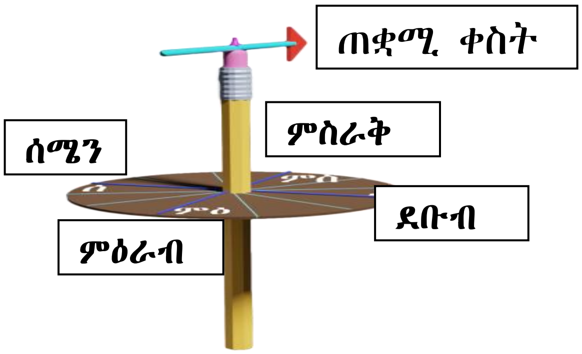


ስዕል 1.3 ኮምፓስ

**ኮምፓስ አቅጣጫን ለማመልከት የሚያገለግል መሳሪያ ነዉ። ኮምፓስ በአካባቢ ከሚገኙ ነገሮች ሊሰራ የሚችል መሳሪያ ነዉ፡፡**

**ተግባራዊ ክንዋኔ** 1.1 የኮምፓስ አሰራር

**ኮምፓስ ለመስራት የሚያስፈልጉ ነገሮች:**

**ካርቶን ወይም ኮምፕርሳቶ፣ እርሳስ፣ መቀስ፣ ሚስማር ወይምስፒልና እንጨትየአሰራር ቅደም ተከተል**

1. ካርቶኑን በክብ ቅርፅ መቁረጥና በእኩሌታ ላይ መብሳት

2. ሌላ ተጨማሪ ካርቶን ወይም ኮምፐርሳቶን በሶስት

   ማዕዘን ወይም በቀስት ቅርፅ መቁረጥ

3. በተዘጋጀው እንጨት ላይ በአግድም ቀስቱን በሚስማር

   ማያያዝ

4. እርሳሱን ከተዘጋጀው ቀስት ጋር በስፒል ማያያዝ

**ውጤት**: ኮምፓሱ ከተሰራ በኋላ ቀስቱን በማሽከርከር

አራቱን አቅጣጫዎች ማሳየት

**መልመጃ** 1.2

ትዕዛዝ 1:- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት"ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡

1.ኮምፓስ አቅጣጫ ጠቋሚ መሳሪያ ነዉ፡፡

2.የፀሐይ መግቢያ አቅጣጫ ሰሜን ይባላል፡፡

ትዕዛዝ 2:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡

1. ፊታችሁን ወደ ፀሐይ መግቢያ መልሳችሁ ብትቆሙ በጀርባችሁ ያለው አቅጣጫ ምን ይባላል?

   ሀ. ደቡብ  ለ. ሰሜን  ሐ. ምስራቅ  መ. ሁሉም

2. ፊታችንን ወደ ፀሐይ መውጫ ብናደርግ የቀኝ እጃችን የትኛውን አቅጣጫ ያመለክታል?

ሀ. ሰሜን ለ. ደቡብ ሐ. ምስራቅ መ. መልስ የለም

## 1.3 የቤት፣ የትምህርት ቤት እና የቀበሌ መገኛ

መታወቅ የሚገባቸው ቃላት

- መንደር - ቤት
- ቀበሌ - ትምህርት ቤት

| |
|---|
| መገኛ ማለት አንድ ነገር ያረፈበት ቦታ ማለት ነው። |

**የንዑስ ርዕስ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የቤታችሁን መገኛ ትናገራላችሁ
- የትምህርት ቤታችሁን መገኛ ትናገራላችሁ
- የቀበሌያችሁን መገኛ ትለያላችሁ

**የንዑስ ርዕስ ይዘቶች**

1.3.1 የቤታችን መገኛ

1.3.2 የትምህርት ቤታችን መገኛ

1.3.3 የቀበሌያችን መገኛ

### 1.3.1 የቤታችን መገኛ

ተግባር 1.3.1 የማስተዋል ጥያቄ

ዓላማ፡- የቤት አቅጣጫ መናገር

ጥያቄ፡- የፀሐይን መውጫ አቅጣጫ በመጠቀም የመኖሪያ ቤታችሁ የት አካባቢ እንደሚገኝ ተናገሩ::

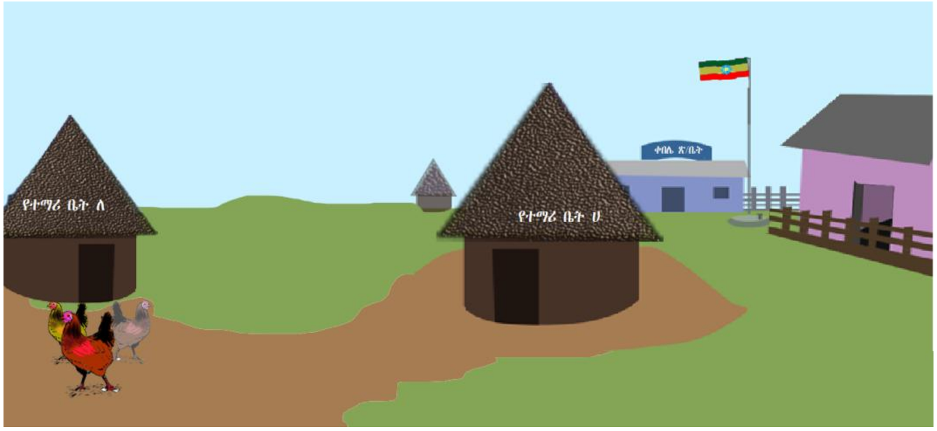


ስዕል 1.4 የቤት አቅጣጫ ማሳየት

ከላይ በስዕል 1.4 እንደተመለከተው የመኖሪያ ቤት የሚገኘው ከቀበሌዉ ፊት ለፊት ነው። የመኖሪያ ቤት መገኛ ለማወቅ አራቱን አቅጣጫዎች መለየት አስፈላጊ ነው።

**የመኖሪያ ቤት**:- አንድ ቤተሰብ አንድ ላይ አብሮ የሚኖርበት መጠለያ ቦታ ነው።

**የቤታችን መገኛ**:- ቤታችን ከሌላ ቦታ አንፃር ያረፈበት ወይም የሰፈረበት ቦታ ማለት ነው።

### 1.3.2 የትምህርት ቤታችን መገኛ

ተግባር 1.3.2 የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- ስለ ትምህርት ቤት ማብራራት

መመሪያ፡- የተወያያችሁትን ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ::

ጥያቄ:- 1. በትምህርት ቤታችሁ ዉስጥ ምን ይገኛል?

2. የትምህርት ቤታችሁን አቅጣጫ የንድፍ ካርታ በመሳል አሳዩ::

ስዕል 1.5 ትምህርት ቤት

ከላይ በስዕል 1.5 እንደ ተመለከታችሁት በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ ያሉ ነገሮች

- ሰንደቅ ዓላማ
- አትክልቶች
- ዛፎች
- የቆሻሻ መጣያ ጉድጓድ
- ተማሪዎች ይገኛሉ፡፡

ውድ ልጆች! በትምህርት ቤት ውስጥ የሚገኙ ነገሮች አንፃራዊ መገኛ አብራሩ፡፡

**ለምሳሌ፡-** ሰንደቅ ዓላማ ከመማሪያ ክፍሎች ፊት ለፊት ይገኛል እንዲሁም ዛፎች ከሰንደቅ ዓላማ በስተጀርባ ይገኛሉ፡፡ ትምህርት ቤታችሁ ከቤታችሁ ወዴት እንደሚገኝ ለማወቅ አራቱን አቅጣጫዎች መጠቀም ያስፈልጋል።

እነዚህም አቅጣጫዎች ሰሜን፣ ደቡብ፣ ምስራቅና ምዕራብ ናቸው። ከዚህም በመነሳት የትምህርት ቤታችሁ አቅጣጫ ከቤታችሁ በየትኛው በኩል እንደሚገኝ መለየት ትችላላችሁ፡፡

### 1.3.3 የቀበሌያችን መገኛ

| ቀበሌ ማለት የአካባቢ ሰዎች የሚሰባሰቡበት ቦታ |
|---|

ተግባር 1.3.3 የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- ስለ ቀበሌያችሁ መገኛ ማብራራት

መመሪያ፡- የተወያያችሁትን ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ

ጥያቄ:- 1. ቀበሌ ሲባል ሰምታችሁ ታውቃላችሁ? የቀበሌያችሁ ስም ማን ይባላል?

2. የቀበሌያችሁን አቅጣጫ የንድፍ ካርታ በመሳል አሳዩ፡፡

ስዕል 1.6 የቀበሌ መገኛ

በሥዕል 1.6 ላይ ምን ተመለከታችሁ? በእናንተ ቀበሌ ውስጥ የሚገኙ የትኞቹ ናቸው?

ከላይ በስዕል 1.6 እንደተመለከተዉ የነአሰገደች መኖሪያ ቤት ከቀበሌዉ ፊት ለፊት ይገኛል፡፡ አሰገደች ሁል ጊዜ ጠዋት ጠዋት ወደ ትምህርት ቤት በቀበሌው ፊት ለፊት ባለው ትልቁ መንገድ ትሄዳለች፡፡ የነአሰገደች ትምህርት ቤት የሚገኘው ከቀበሌዉ በስተግራ በኩል ነው፡፡ ከቀበሌው በስተጀርባ ጥቅጥቅ ያለ ደን ይገኛል፡፡

አይ. ቲን ወይም የመረጃ ቴክኖሎጂ እንደ አቅጣጫ ጠቋሚ መሳሪያነት በመጠቀም የአካባቢን መገኛ ማሳየት ይቻላል፡፡ ለምሳሌ፡ ጂ. ፒ. ኤስ በመጠቀም እያንዳንዱን አካባቢ ማሳየት ይቻላል፡፡ ጂ. ፒ.ኤስ በሳታላይቶች አዉታር ወይም መረብ ላይ ተመስርቶ በመሬት ላይ የሚገኙ ነገሮችን የአቀማመጥ ስርዓት በመለያ ኮድ መረጃን የሚያስተላልፍ መሳሪያ ነዉ፡፡

**መልመጃ 1.3**

ትዕዛዝ 1:- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡

1. አቅጣጫን በመጠቀም የቤታችንን መገኛ እናሳያለን፡፡
2. ትምህርት ቤት ዉስጥ ቤተ-መፃህፍት ይገኛል፡፡

ትዕዛዝ 2:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡

1. ትምህርት ቤታችን ዉስጥ የትኛው ይገኛል

ሀ. ሰንደቅ ዓላማ ለ. መማሪያ ክፍል

ሐ. መፀዳጃ ቤት መ. ሁሉም

2. ከሚከተሉት አንዱ ተማሪዎች ተሰባስበዉ የሚማሩበት ቦታ ነዉ፡፡

ሀ. ቀበሌ ለ. ትምህርት ቤት ሐ. ገበያ መ. ቤት

### 1.4 የጎረቤቶቻችን መገኛና አቅጣጫ

**መታወቅ የሚገባቸው ቃላት**

- ጎረቤት - ሠላም - ቤተሰብ
- ደስታ - መረዳዳት - መቀራረብ

**የንዑስ ርዕስ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች! ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የጎረቤታችሁን መገኛ አቅጣጫ ትናገራላችሁ።
- የጎረቤታችሁን መገኛ ቀለል ያለ ስዕል በመሳል ታሳያላችሁ።

## 1.4.1 የጎረቤታችን መገኛ

**ተግባር** 1.4.1 የቡድን ዉይይት

**ዓላማ:-** የጎረቤት መገኛን በስዕል ማሳየት

**መመሪያ፡-** በቡድን ሆናችሁ የአንዱን ተማሪ ቤት
መርጣችሁ የጉረቤት መገኛ በንድፍ ካርታ ሳሉና
ለመምህራችሁ አሳዩ፡፡

**ጥያቄ:-** 1. የጎረቤታችሁን ቤት መገኛ በንድፍ ካርታ አሳዩ፡፡
2. የመረጣችሁትን ተማሪ ጎረቤት ቤት አቅጣጫ
መገኛ አሳዩ፡፡

**ጎረቤት:-** በአንድ አካባቢ ተቀራርበው የሚኖሩ ሰዎች ሲሆኑ
በደስታም ሆነ በሀዘን ጊዜ ይረዳዳሉ፡፡

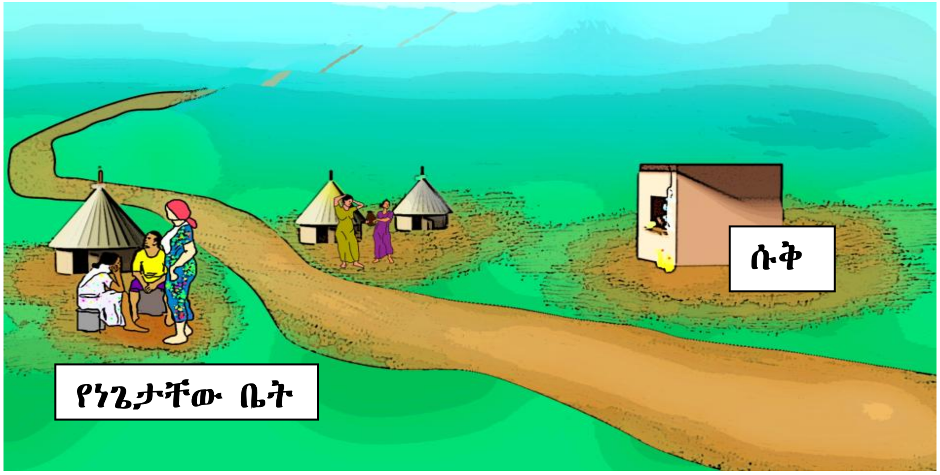


ስዕል 1.7 የጎረቤታሞች መገኛ

ከላይ በስዕል 1.7 እንደተመለከተው የጎረቤት ቤት ከመንገድ ጀርባ ከሱቁ በስተግራና ከነጌታቸው ቤት በስተቀኝ በኩል ይገኛል፡፡

**መልመጃ 1.4**

**ትዕዛዝ** 1:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡

1. የጎረቤታችን ቤት ለመለየት ምን እንጠቀማለን?

   ሀ. አቅጣጫን ለ. ኮምፓስ ሐ. ካርታ መ.ሁሉም

2. ጎረቤታሞች__________ይኖራሉ፡፡

   ሀ. በመደጋገፍ ለ. በመረዳዳት ሐ. በመተባበር መ. ሁሉም

**ትዕዛዝ** 2: **የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ/ሺ፡፡**

1. ጎረቤት ማለት ምን ማለት ነው?

**የምዕራፍ አንድ ማጠቃለያ**

አቅጣጫ የአንድን ነገር መገኛ ቦታን የሚገልፅ ማሳያ ወይም ጠቋሚ ነው።

የአካባቢዎች መገኛ በአራቱ አቅጣጫዎች ይገለፃል፡፡ እነዚህም ሰሜን፣ ደቡብ፣ ምስራቅ እና ምዕራብ ናቸዉ፡፡ አቅጣጫ መኖሪያ አካባቢ ለመለየት እና የትምህርት ቤት መገኛ ቦታ ለማወቅ ይጠቅማል።

መገኛ:- አንድ ነገር ያረፈበት ቦታ ማለት ነው።

ቤት:- አንድ ቤተሰብ አንድ ላይ አብሮ የሚኖርበት መጠለያ ቦታ ነው።

የቤታችን መገኛ:- ቤታችን ከሌላ ቦታ አንፃር ያረፈበት ቦታ ነው።

ቀበሌ:- የአካባቢ ሰዎች የሚሰባሰቡበት ቦታ ነው።

ጎረቤት:- በአንድ አካባቢ ተቀራርበው የሚኖሩ ሰዎች ማለት ሲሆን ጎረቤታሞች በደስታም ሆነ በሀዘን ጊዜ ይረዳዳሉ፡፡

**የምዕራፍ አንድ የክለሳ መልመጃዎች**

ትዕዛዝ 1፡ የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን **“እውነት”** ትክክል ያልሆነውን “ሀሰት” በማለት መልስ/ሺ፡፡

1. አቅጣጫ የትምህርት ቤታችንን መገኛ ያሳያል፡፡
2. የፀሐይ መውጫ የምስራቅ አቅጣጫን ያመለክታል፡፡
3. አንድ ቤተሰብ የሚኖርበት መጠለያ ቤት ይባላል፡፡

ትዕዛዝ 2፡ አቅጣጫዎችን ከትክክለኛ መግለጫ ጋር በመስመር አዛምዱ፡፡

| ሀ | ለ |
|---|---|
| 1. ኮምፓስ | ሀ. የፀሐይ መግቢያ |
| 2. ምስራቅ | ለ. አቅጣጫ ጠቋሚ |
| 3. ምዕራብ | ሐ. የፀሐይ መውጫ |

ትዕዛዝ 3፡ ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ መልስ ምረጥ/ጭ፡፡

1. __ የአንድን ነገር መገኛ ቦታ የሚጠቁም ነው፡፡

ሀ. ቤተሰብ ለ. አቅጣጫ ሐ. ሰዎች መ. ሁሉም

2. አንድ ነገር ያረፈበት ቦታ ምን ይባላል

ሀ. መገኛ ለ. አቅጣጫ ሐ. ቤተሰብ መ. ሰዉ

3. በአንድ አካባቢ ተቀራርበው የሚኖሩ ሰዎች ወይም ቤተሰቦች ምን ይባላሉ?

ሀ. አቅጣጫ ለ. መገኛ ሐ. ጎረቤት መ. ሱቅ

4. ሰዎች ለስብሰባ የሚገኙበት ቦታ ምን ይባላል?

ሀ. መገኛ ለ. ቀበሌ ሐ. አቅጣጫ መ. መኖሪያ

5. ከሚከተሉት ውስጥ አቅጣጫን የማይገልፅ የቱ ነው

ሀ. ሰሜን ለ. ምስራቅ ሐ. ቤተሰብ መ. ደቡብ

# ምዕራፍ ሁለት
# የሰውነት ክፍሎች

## ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች! የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- ዋና ዋና ውጫዊ የሰውነት ክፍሎችን ስም ትናገራላችሁ፡፡
- የአምስቱን የስሜት ህዋሳት ጥቅሞች ታብራራላችሁ፡፡
- የስሜት ህዋሳትን ትስስር ትለያላችሁ፡፡
- የግል ንጽህና አጠባበቅን ትመለከታላችሁ፤ ትለማመዳላችሁ፡፡
- ጨለማ የብርሃን ያለመኖር መሆኑን ትገነዘባላችሁ፡፡

## በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች

2.1 የሰውነት ክፍሎች

2.2 የግል ንጽህና አጠባበቅን መለማመድ

2.3 ብርሃን ምንድነዉ?

መግቢያ

ዉድ ተማሪዎች! በዚህ ምዕራፍ ዉስጥ የሰዉነት ክፍሎች ትርጉም፣ ዉጫዊ የሰውነት ክፍሎች ዝርዝር፣ ለውጫዊ የሰውነት ክፍሎች ጥንቃቄ ማድረግ፣ የግል ንፅህና አጠባበቅን መለማመድ እንዲሁም ለሌሎች ጤና ኃላፊነት መውሰድ እና ስለ ብርሃን ምንነት ትማራላችሁ፡፡

2.1 የሰውነት ክፍሎች

መታወቅ የሚገባቸው ቃላት

- የሰዉነት ክፍል - ሽታ - ጣዕም

የስሜት ህዋሳት - መቅመስ

**የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- ዋና ዋና ውጫዊ የሰውነት ክፍሎችን ስም ትናገራላችሁ፡፡
- ዋና ዋና ውጫዊ የሰውነት ክፍሎችን ታሳያላችሁ፡፡
- አምስቱን የስሜት ህዋሳት ጥቅሞች ታብራራላችሁ፡፡

**የንዑስ ርዕስ ይዘቶች**

2.1.1 የሰውነት ክፍሎች ትርጉም

2.1.2 ውጫዊ የሰውነት ክፍሎች

2.1.3 የውጫዊ የሰውነት ክፍሎች ጥንቃቄ

2.1.4 አምስቱ የስሜት ህዋሳትና ተግባራቸዉ

2.1.1 የሰውነት ክፍሎች ትርጉም

ተግባር 2.1.1 የቡድን ዉይይት

ዓላማ:- የሰውነት ክፍሎችን መግለፅ

መመሪያ፡- ስለ ሰዉነት ክፍሎች በቡድን የተወያያችሁትን ለመምህራችሁና ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

ጥያቄ፡- የሰዉነት ክፍሎች ማለት ምን ማለት ነዉ?

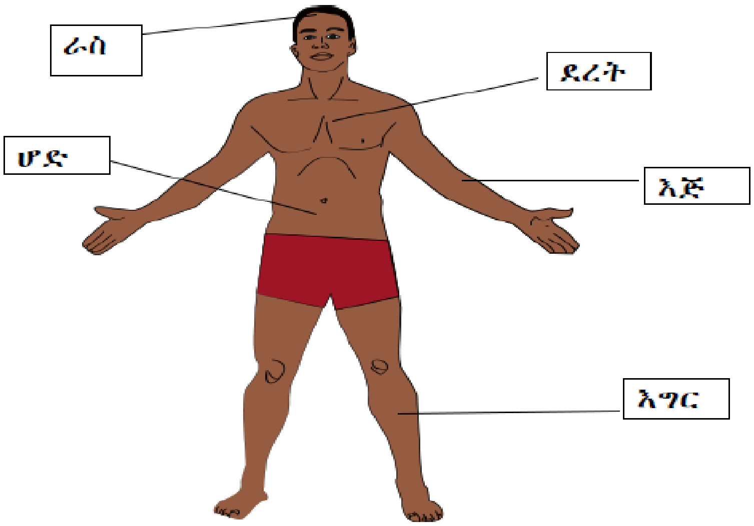


ስዕል 2.1 ዋና ዋና የሰውነት ክፍሎች

የሰውነት ክፍሎች የሚባሉት ራስ ወይም ጭንቅላት፣ ሆድ፣ እጅና እግር የመሳሰሉት በአንድ ላይ በመሆን ሰው የተሟላ የሰዉነት ክፍል እንዲኖረው የሚያደርጉ ናቸው። እነዚህ የሰውነት ክፍሎች የተለያየ አገልግሎት ይሰጣሉ።

## 2.1.2 ውጫዊ የሰውነት ክፍሎች

ተግባር 2.1.2 የጥንድ ዉይይት

ዓላማ:- ውጫዊ የሰዉነት ክፍሎችን መዘርዘር

መመሪያ:- በጥንድ እየሆናችሁ በመወያየት ሀሳባችሁን ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

ጥያቄ:- 1. ውጫዊ የሰዉነት ክፍሎች የትኞቹ ናቸዉ?

2. ተማሪዎች! ዉጫዊ የሰዉነት ክፍሎችን አሳዩ፡፡

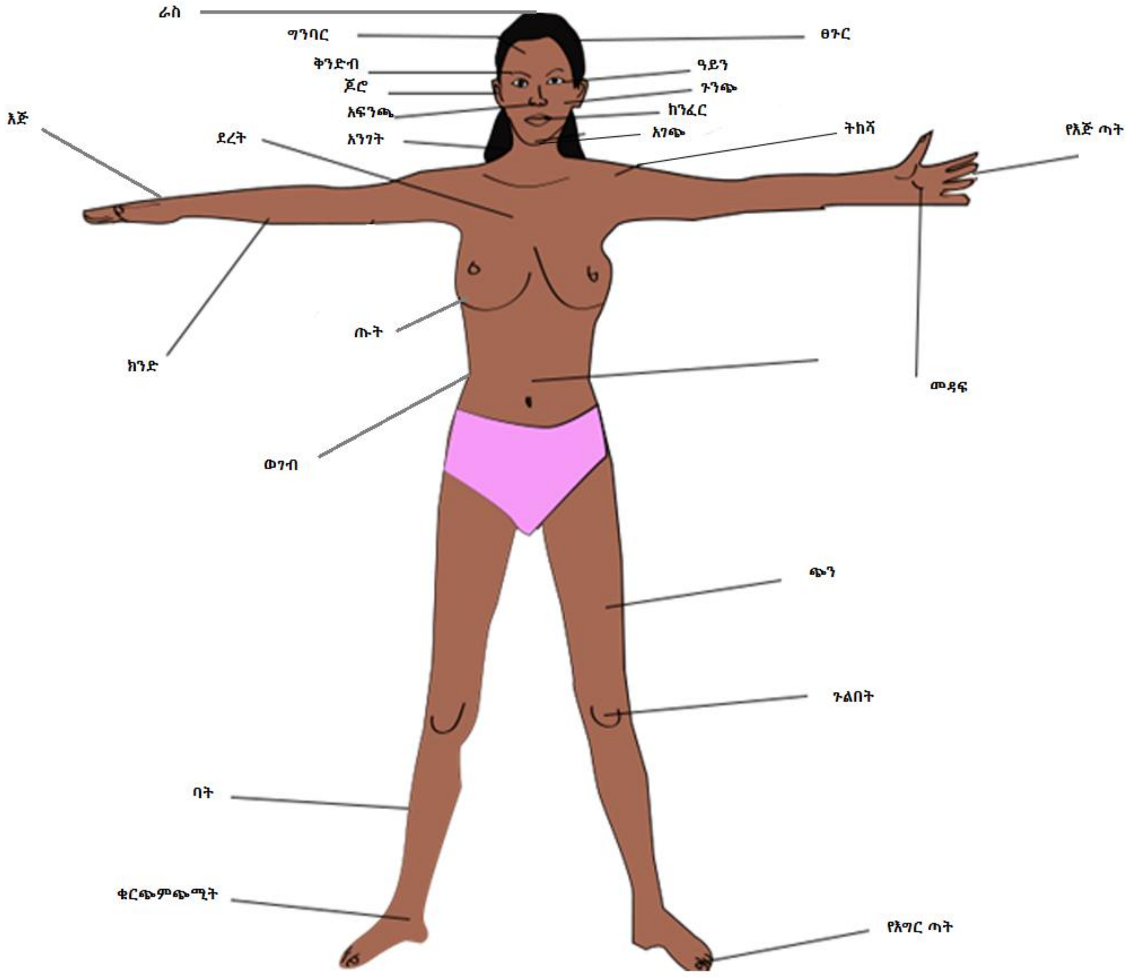


ስዕል 2.2 ውጫዊ የሰውነት ክፍሎች

ውጫዊ የሰዉነት ክፍሎች፡- ፀጉር፣ ዓይን፣ ጆሮ፣ አፍንጫ፣ ግንባር፣ አንገት፣ ትከሻ፣ ደረት፣ እጅ እና እግር የመሳሰሉት ናቸዉ፡፡

### 2.1.3 የውጫዊ የሰውነት ክፍሎችና ጥንቃቄ

**ተግባር 2.1.3 የቡድን ዉይይት**

ዓላማ፡- የውጫዊ የሰውነት ክፍሎች ጥንቃቄ ማብራራት

መመሪያ፡- በቡድን በመወያየት ያገኛችሁትን ሀሳብ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

ጥያቄ፡- ውጫዊ የሰውነት ክፍሎችን እንዴት ከአደጋ መጠበቅ ይቻላል? አደጋዎችስ ምን ምን ናቸዉ?

ስዕል 2.3 ልጁ ምን እያደረገ ነዉ

ለውጫዊ የሰውነት ክፍሎች ጥንቃቄ ካልተደረገ ለተለያዩ አደጋዎችና በሽታዎች ይጋለጣሉ፡፡

ለምሳሌ፡-

1. የተለያዩ ስለታማ ነገሮችን ያለአግባብ መጠቀም ውጫዊ አካል ክፍሎችን ይጎዳል፡፡

2. ልጆች ፊታቸዉንና ገላቸዉን በትክክል ካልታጠቡ ለተለያዩ በሽታዎች ሊጋለጡ ይችላሉ፡፡

### 2.1.4 አምስቱ የስሜት ህዋሳትና ተግባራቸዉ

**ተግባር 2.1.4 የቡድን ዉይይት**

**ዓላማ፡-** አምስቱን የስሜት ህዋሳት ማብራራት

**መመሪያ፡-** በቡድን ሆናችሁ በመወያየት የደረሳችሁበትን ውጤት ለክፍል ጓደኞቻችሁ አስረዱ፡፡

**ጥያቄ፡-** 1. አምስቱ የስሜት ህዋሳት እነማን ናቸው?

2. የአምስቱን የስሜት ህዋሳት ተግባራቸውን አብራሩ፡፡

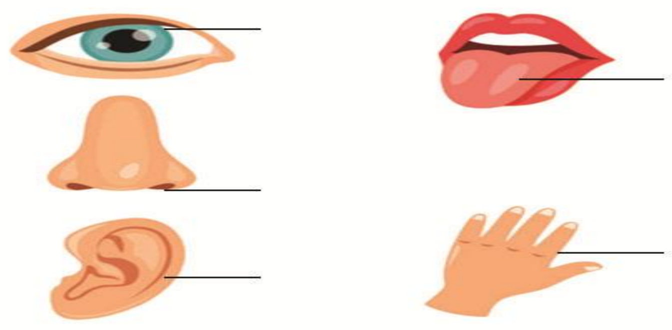

ስዕል 2.4 አምስቱ የስሜት ህዋሳት

አምስቱ የስሜት ህዋሳት የሚባሉት፡-

- ዓይን፣ ጆሮ፣ አፍንጫ፣ ምላስ እና እጅ ናቸዉ፡፡

## የአምስቱ የስሜት ህዋሳት ተግባር

1. ምላስ

ስዕል 2.5 ልጆቹ የተለያዩ ጣዕም ሲቀምሱ

ልጆች! ሁሉም የምግብ አይነቶች አንድ አይነት ጣዕም አላቸው? ሁሉንም ነገር መቅመስ ጥሩ ነው?

ምላስ ለመቅመስ ይጠቅማል፡፡ በመቅመስ የተለያዩ ጣዕም ያላቸውን ምግቦች መለየት እንችላለን፡፡ ለምሳሌ፡- ሙዝ ጣፋጭ ነዉ፤ ግራዋ መራራ ነዉ፤ ሎሚ ኮምጣጣ ነዉ፡፡

ሁሉንም ፈሳሽ ወይም ጠጣር ነገር መቅመስ ተገቢ አይደለም፡፡

2. አይን

ስዕል 2.6 ልጁ አበባን በትኩረት ሲመለከት

አይን በአካባቢያችን የሚገኙ ነገሮችን ለማየት ይጠቅማል፡፡ አይናችንን ተጠቅመን አካባቢያችንን ለማየት የብርሃን ምንጭ ያስፈልገናል፡፡

3. ጆሮ

ልጆች! ጆሮ ለምን እንደሚጠቅም ለመምህራችሁ ተናገሩ፡፡ በአካባቢያችሁ ያሉ የእንስሳት ድምፆችን በማስመሰል ለክፍል ጓደኞቻችሁ አሰሙ፡፡

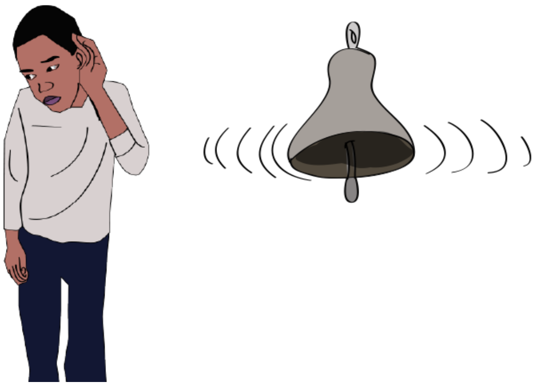

ስዕል 2.7 ልጁ ምን እያደረገ ነዉ?

ጆሮ ድምፅን ለመስማት የምንጠቀምበት የስሜት ሕዋስ ነው፡፡

በተጨማሪ የምንሰማው ድምፅ ከየትኛው አቅጣጫ እንደመጣና የምን ድምፅ እንደሆነ ለመለየት ይረዳናል፡፡

ለምሳሌ:- ው…ው…ው… የውሻ ድምፅ በኣ..በኣ.. የበግ ድምፅ

## 4. አፍንጫ

ውድ ልጆች! 1. አፍንጫ ለምን ይጠቅማል?

ሁሉም ነገሮች አንድ አይነት ሽታ አላቸው?

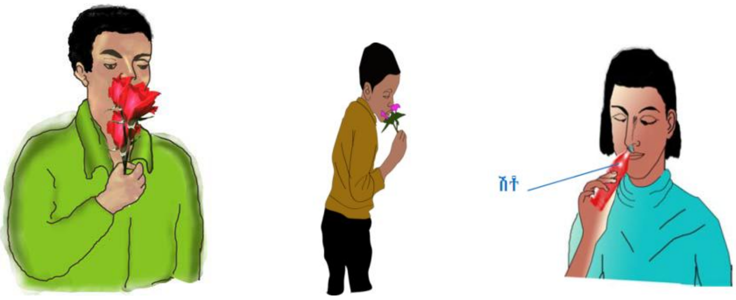


ስዕል 2.8 ልጆቹ ምን እያደረጉ ነዉ?

አፍንጫ ለማሽተት ይጠቅማል፡፡ በማሽተት የተለያዩ ሽታ ያላቸዉን ነገሮች መለየት ይቻላል፡፡

ስዕል 2.9 የተለያዩ ሽታ ያላቸዉ ነገሮች

የተለያዩ ነገሮች የተለያየ ሽታ አላቸዉ፡፡ ስለዚህ ሁሉንም ሽታ ያላቸዉን ነገሮች ማሽተት ለጤና ጠንቅ ነው፡፡

## 5. እጅ

ስዕል 2.10 ልጅቷ ድመት እየዳሰሰች

እጅ የተለያዩ ነገሮችን ለመዳሰስ ይጠቅማል፡፡

በእጅ በመዳሰስ ለስላሳና ሻካራ ነገሮችን መለየት ይቻላል፡፡

**መልመጃ 2.1**

**ትዕዛዝ 1:-** የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡

1. ገላችንን በየጊዜዉ ካልታጠብን ለበሽታ ያጋልጠናል፡፡
2. የፀጉርን ንፅሕና መጠበቅ ውበትን ለመጠበቅ ይረዳል፡፡

ትዕዛዝ 2:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡

1. ከአንገት በላይ የሆነዉ የአካል ክፍል የትኛዉ ነዉ?

   ሀ. ሆድ ለ. ጆሮ ሐ. እግር መ. ሁሉም

2. _______ ጭንቅላታችንን ከብርድ ይከላከላል፡፡

   ሀ. ፀጉር ለ. ሆድ ሐ. ደረት መ. አፍንጫ

## 2.2 የግል ንጽህና አጠባበቅን መለማመድ

መታወቅ የሚገባቸዉ ቃላቶች

ንፅህና - መታጠብ - ብሩሽ

በሽታ - መጉመጥመጥ

**የንዑስ ርዕሱ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የግል ንጽህና አጠባበቅን ከስዕሎች በማየት ታስተዉላላችሁ፡፡
- የግል ንጽህና አጠባበቅን ትለማመዳላችሁ፡፡
- ለሌሎች ጤና ኃላፊነት ትወስዳላችሁ፡፡

**የንዑስ ርዕስ ይዘቶች**

**2.2.1 የግል ንጽህና አጠባበቅን መለማመድ**

**2.2.2 ለሌሎች ጤና ኃላፊነት መዉሰድ**

### 2.2.1 የግል ንጽህና አጠባበቅን መለማመድ

ተግባር 2.2.1 የቡድን ዉይይት

ዓላማ፡- የግል ንፅህና አጠባበቅን ማብራራት

መመሪያ፡- በቡድን በመወያየት ያገኛችሁትን ውጤት ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ፡፡

ጥያቄ፡- 1. የግል ንፅሕና መጠበቅ ለምን ያስፈልጋል?

2. የሰዉነት ክፍሎቻችሁን ንፅሕና ለመጠበቅ ምን ትጠቀማላችሁ?

የሰዉነት ክፍሎቻችን የተሟላ ሥራ እንዲሰሩ ንፅሕናቸው በሚገባ መጠበቅ አለበት፡፡

የግል ንፅሕና ካልጠበቅን በተለያዩ በሽታዎች ልንጠቃ እንችላለን፡፡

በአካባቢያችሁ የግል ንፅሕና ባለመጠበቅ የሚመጡ በሽታዎች ምንድናቸው? ለመምህራችሁ ተናገሩ፡፡

ስዕል 2.11 ልጆች የግል ንፅህናቸዉን ሲጠብቁ

ጠዋት ጠዋት ከመኝታችን እንደተነሳን እጃችንንና ፊታችንን በሳሙናና በንፁህ ውሃ መታጠብ አለብን፡፡

ምግብ ከመመገባችን በፊት ዘወትር በሳሙናና በንፁህ ውሃ መታጠብ ተገቢ ነዉ፡፡

ስዕል 2.12 የጥርስ ንፅህና መጠበቅ

ዘወትር ጠዋት ጠዋት የጥርሳችንን ንፅህና መጠበቅ አለብን፡፡

ምግብ ከተመገብን በኋላ አፋችንን በንፁህ ውሃ መጉመጥመጥ አለብን፡፡ በጥርሶቻችን መካከል የቀረውን ምግብ በባህላዊ ወይም በዘመናዊ መፋቂያ ማስወገድ ያስፈልጋል፡፡

ስዕል 2.13 የፀጉር ንፅህና መጠበቅ

የፀጉርን ንፅሕና መጠበቅ ጤንነታችንንና ውበታችንን ለመጠበቅ ይረዳናል፡፡

ቅማል፣ ቅጫምና የመሳሰሉት ጥገኛ ሕዋሳት ምን ዓይነት ጉዳቶችን ያስከትላሉ?

- በሽታን ከሰው ወደ ሰው ያስተላልፋሉ፡፡
- በቆዳችን ላይ ጉዳት ያደርሳሉ፡፡

ስዕል 2.14 ልጁ ምን እያደረገ ነዉ?

በአፍንጫ ቀዳዳ አቧራ ገብቶ በሽታ ሊያስከትል ይችላል፡፡ ስለዚህ አፍንጫችንን በንፁህ መሀረብ ወይም ጨርቅ ማፅዳት ያስፈልጋል፡፡

## የገላ ንፅህና አጠባበቅ

ስዕል 2.15 ሰዎች ምን እየሰሩ ነዉ?

ገላችንን በየጊዜው ካልታጠብን፡-

- ለበሽታ ያጋልጠናል እንዲሁም መጥፎ ጠረን ይኖረናል፡፡
- ውበታችንን ይቀንሳል፡፡

ስለዚህ ልጆች! በየጊዜው የሰውነታችንን ንፅሕና መጠበቅ አለብን፡፡

**የእግር ንፅህና አጠባበቅ**

ስዕል 2.16 የእግር ንፅህና መጠበቅ

እግራችንን በየቀኑ መታጠብና ንፅሕናውን መጠበቅ አስፈላጊ ነው፡፡ እግራችንን ያለመታጠብ መጥፎ ሽታ ያስከትላል፡፡ በተጨማሪ የእግራችንን ጤንነት ለመጠበቅ ጫማ ማድረግ ያሰፈልጋል፡፡

**ጫማ የማድረግ ጥቅም** ፡-

- የመሬት ትላትሎች እንዳይጎዱን ይረዳናል፡፡
- የዛጉና ስለት ያላቸው ነገሮች እንዲሁም እሾህ እንዳይወጋን ይከላከልልናል፡፡

- ♣ ድንጋይ ወይም እንቅፋት እንዳይመታን ይከላከልልናል፡፡

### 2.2.2 ለሌሎች ሰዎች ጤና ኃላፊነት መዉሰድ

ተግባር 2.2.2 የቡድን ዉይይት
ዓላማ፡- ለሌሎች ጤና ኃላፊነት ስለመዉሰድ ማብራራት
መመሪያ፡- በቡድን በመወያየት የተስማማችሁበትን ሀሳብ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ፡፡
ጥያቄ፡- ለሌሎች ጤና ኃላፊነት መዉሰድ እንዴት ይቻላል?

ለሌሎች ጤና ኃላፊነት መዉሰድ የሚቻለው:

- ✓ የግል ንፅህና በመጠበቅ
- ✓ አከባቢን በማፅዳትና ቆሻሻዎችን በየቦታዉ ባለመጣል
- ✓ ስለታማ ነገሮችን በጋራ ባለመጠቀምና የመሳሰሉት ናቸዉ፡፡

**መልመጃ 2.2**

**ትዕዛዝ 1፡-** የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሽ፡፡

1. የግል ንፅህናን መጠበቅ ለጤንነት ይጠቅማል፡፡
2. ለሌሎች ሀላፊነት ለመዉሰድ የግል ንፅህናን መጠበቅ ያስፈልጋል፡፡

**ትዕዛዝ 2፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. ______ለሌሎች ጤና ኃላፊነት መዉሰድ ነዉ፡፡

ሀ. የግል ንፅህና መጠበቅ ለ. አከባቢን ማፅዳት

ሐ. የቤት ንፅህና መጠበቅ መ. ሁሉም

2. ጠዋት ከመኝታችን ስንነሳ እጃችንንና ፊታችንን በ__ __መታጠብ አለብን፡፡

ሀ. ዉሃ ለ. ሳሙና ሐ. ሁሉም

2.3 ብርሃን ምንድነዉ?

መታወቅ የሚገባቸው ቃላት

ብርሃን - ማየት - ጨለማ

**የንዑስ ርዕስ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የብርሃን ጥቅም ትዘረዝራላችሁ፡፡
- ጨለማ የብርሃን ያለመኖር መሆኑን ትገነዘባላችሁ፡፡

**የንዑስ ርዕስ ይዘቶች**

**2.3.1 የብርሃን ምንነትና ጥቅም**

**2.3.2 ብርሃንና ጨለማ**

## 2.3.1 የብርሃን ምንነትና ጥቅም

ተግባር 2.3.1 የጥንድ ውይይት
ዓላማ፡ የብርሃንን ጥቅም መዘርዘር
መመሪያ፡ በጥንድ በመወያየት ሃሳባችሁን ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ፡፡
ጥያቄ፡ 1. ብርሃን ለምን ይጠቅማል?

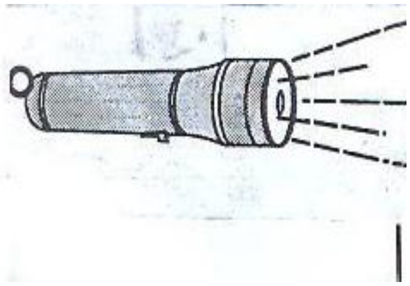
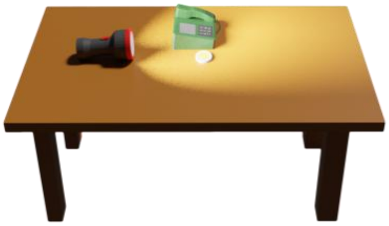

ስዕል 2.17 የሚበራ ባትሪ

ብርሃን ነገሮችን ለመለየት ወይም ለማየት ይጠቅማል፡፡

ብርሃን ቀለማትን ለመለየት ይጠቅማል፡፡

በአካባቢያችን የተለያዩ የብርሃን ምንጮች ይገኛሉ፡፡

ለምሳሌ፡- ፀሐይ፣ ሻማ፣ አምፖል፣ ባትሪ ወዘተ…

## 2.3.2 ብርሃንና ጨለማ

**ተግባር 2.3.2 የጥንድ ዉይይት**
ዓላማ፡- ጨለማና ብርሃንን መለየት
መመሪያ፡- በጥንድ ሆናችሁ ስለ ጨለማና ብርሃን ልዩነት በመወያየት የደረሳችሁበትን ውጤት ለመምህራችሁ ተናገሩ፡፡
ጥ የቄ፡- የብርሃንና ጨለማ ልዩነት ምንድነዉ?

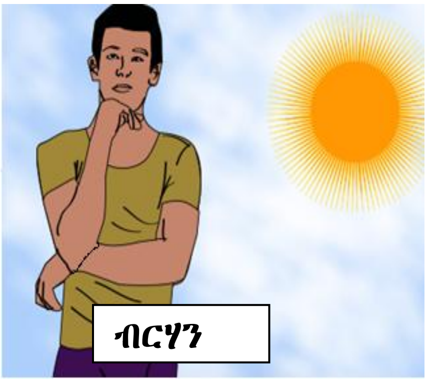

ስዕል 2.18 ላይ ምን ታያላችሁ?

በብርሃን ነገሮችን በማየት መለየት ይቻላል፡፡

በጨለማ ምንም ነገር ማየት አይቻልም፡፡

በአካባቢያችን ያሉት ቀለማት በብርሃን ብቻ ይታያሉ ወይም ይለያሉ፡፡

**መልመጃ 2.3**

**ትዕዛዝ 1:-** የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡

1. ቀለማትን በጨለማ መለየት ይቻላል፡፡
2. ፀሐይ ብርሃንን ያመነጫል፡፡

**ትዕዛዝ 2:-** ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡

1. _______የብርሃን ምንጭ ነዉ፡፡

ሀ. ሳንቲም ለ. ባትሪ ሐ. ጠረጴዛ መ. መልስ የለም

2. በጨለማ_______ መለየት ያስቸግራል፡፡

ሀ. ቀለም ለ. ድምፅ ሐ. ሽታ መ. ሁሉም

**የምዕራፍ ሁለት ማጠቃለያ**

ውጫዊ የሰውነት ክፍሎች ጭንቅላት ወይም ራስ፣ ፀጉር፣ ጆሮ፣ አይን፣ አፍንጫ፣ አፍ፣ እጅ፣ ጣት፣ ደረት፣ ሆድ፣ እግር፣ ጉልበትና ቁርጭምጭሚት የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ለውጫዊ የሰውነት ክፍሎች ጥንቃቄ ካልተደረገ ለተለያዩ አደጋዎች ይጋለጣሉ፡፡

የስሜት ሕዋሳት የምንላቸው፡-

- ዓይን
- ጆሮ
- እጅ
- ምላስና
- አፍንጫ ናቸው፡፡

እነዚህም የሚሰጡት ጠቀሜታ፡-

- -አይን ለማየት
- ጆሮ ለመስማት
- ምላስ ለመቅመስ
- አፍንጫ ለማሽተት
- እጅ ለመዳሰስ የሚያገለግሉን የስሜት ሕዋሶቻችን ናቸው፡፡

የአካል ክፍሎችን ንፅሕና ለመጠበቅ፡-

- እጅን፣ ፊትንና ገላን በየጊዜው መታጠብ፡፡
- ፀጉርን መታጠብና ማበጠር፡፡
- ጥርስን በዘመናዊ ወይም በባህላዊ መፋቂያ ማፅዳት፡፡
- ጥፍርን መቁረጥ፡፡
- አፍንጫን በመሀረብ ወይም በንፁህ ጨርቅ ማፅዳት፡፡
- እግርን በየዕለቱ በሳሙናና በውሃ መታጠብ፡፡

ብርሃን ነገሮችን ለመለየት ወይም ለማየት ይጠቅማል፡፡

በብርሃን ነገሮችን በማየት መለየት የሚቻል ሲሆን በጨለማ ግን ምንም ነገር ማየት አይቻልም፡፡

**የምዕራፍ ሁለት የማጠቃለያ መልመጃዎች**

**ትዕዛዝ 1፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡**

1. ጨውንና ስኳርን በጣዕማቸው መለየት እንችላለን፡፡
2. መፀዳጃ ቤት ንፅሕናው ካልተጠበቀ መጥፎ ሽታ አለው፡፡
3. የስሜት ህዋሳት አራት ናቸዉ፡፡
4. ጆሮ ለማየት ይጠቅማል፡፡

**ትዕዛዝ 2፡- የሚከተሉትን የስሜት ሕዋሳት ከጥቅማቸው ጋር በማስመር አገናኝ /አዛምዱ/፡፡**

| ሀ | ለ |
|---|---|
| 1. ዓይን | ሀ. ለመዳሰስ |
| 2. አፍንጫ | ለ. ለማየት |
| 3. ጆሮ | ሐ. ለማሽተት |
| 4. እጅ | መ. ለመቅመስ |
| 5. ምላስ | ሠ. ለመስማት |

**ትዕዛዝ 3፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. መጥፎ ሽታ ያለው የትኛው ነው?

   ሀ. አበባ ለ. ሰንደል ሐ. የሞተ እንስሳ መ. ሁሉም

2. የስልክ መልዕክት የምንቀበለው በየትኛው የስሜት ሕዋሳችን ነው?

   ሀ. በጆሮ ለ. በዓይን ሐ. በአፍንጫ መ. ሁሉም

3. ብርሃን አመንጪ የሆነው የቱ ነው?

   ሀ. ድንጋይ ለ. መስታወት ሐ. ሻማ መ. ሁሉም

# ምዕራፍ ሶስት
# የተፈጥሮ አካባቢ

## ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- የወቅቶችን፣ የቀን እና የሌሊት ጽንሰ-ሀሳቦችን ትገልፃላችሁ።
- ቀስተ-ደመና እና ጎርፍ ወቅታዊ የተፈጥሮ ክስተቶች መሆናቸዉን ትለያላችሁ።
- ህይወት ያላቸዉ ነገሮችን ባህሪያት ታብራራላችሁ።
- ህይወት ያላቸዉና ህይወት የሌላቸዉ ነገሮችን ትለያላችሁ።
- ለምግብ፣ ለመጓጓዣና ለቤት ዉስጥ አጫዋችነት የሚያገለግሉ የቤት እንስሳትን በዝርዝር ትለያላችሁ።
- እንስሳትን ከሚታዩ ባህሪያት አንፃር ትመድባላችሁ።
- የቤት ውስጥ ንፅህና መጠበቂያ ቁሳቁስ በመጠቀም የግል የመፀዳጃ ንፅህና አጠባበቅን ትተገብራላችሁ፡፡

## መግቢያ

በዚህ ምዕራፍ ዉስጥ የተፈጥሮ አካባቢ በሚል ርዕስ የአካባቢ የአየር ሁኔታና አየር ንብረት ልዩነት፣ የአካባቢ አየር ንብረት አካላትና ቀጠና፣ የአካባቢ አየር ንብረት መቆጣጠሪያ፣ ህይወት ያላቸዉና ህይወት የሌላቸዉ ነገሮች ባህሪያት፣ የእንስሳት ምደባና በአካባቢያችን ያሉ እንስሳትና ወቅታዊነት እንዲሁም ንፅህና እና ቆሻሻን ማስወገድና እንደገና ጥቅም ላይ ማዋል ናቸዉ።

**በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች**

## 3.የተፈጥሮ አካባቢ

3.1 የአካባቢያችን አየር ንብረት

3.2 በአካባቢያችን የሚገኙ ህይወት ያላቸውና ህይወት የሌላቸው ነገሮች

3.3 ንፅህናና የግል ንፅህና

## 3.1 የአካባቢያችን አየር ንብረት

| መታወቅ የሚገባቸው ቃላት | | |
|---|---|---|
| - የአየር ንብረት | - የአየር ፀባይ | - ቦታ |
| - እርጥበት | - ደረቅ | - አቀማመጥ |

ከንዑስ ርዕስ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የአየር ንብረትና አየር ፀባይ ልዩነትን ምሳሌ በመስጠት ታስረዳላችሁ፡፡
- የአካባቢ የአየር ንብረት አካላት ታብራራላችሁ፡፡
- የአካባቢ የአየር ንብረት ቀጠናዎች ለይታችሁ ታስረዳላችሁ፡፡
- የአካባቢ አየር ንብረት ተፅዕኖዎችን በዝርዝር ታስረዳላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

3.1.1 የአየር ንብረትና የአየር ፀባይ ልዩነት

3.1.2 የአካባቢ የአየር ንብረት አካላት

3.1.3 የአካባቢ የአየር ንብረት ቀጠናዎች

3.1.4 የአካባቢ አየር ንብረት ተፅዕኖዎች

## 3.1.1 የአየር ንብረትና የአየር ፀባይ ልዩነት

ተግባር 3.1.1 የቡድን ውይይት

ዓላማ:- የአየር ንብረትና የአየር ፀባይ ልዩነትን ማሳየት

መመሪያ:- በቡድን በመወያየት መልሶቻችሁን ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:- የአየር ፀባይ ምንድነው? የአየር ንብረትስ?

ስዕል 3.1. ሀ/ ዝናባማ

ስዕል 3.1. ለ/ በረሃማ

**የአካባቢ የአየር ንብረት**

የአየር ንብረት በተወሰነ አካባቢ ውስጥ ረዘም ላለ ጊዜ የሚቆይ አማካይ የአየር ሁኔታ ነዉ፡፡

የተለያዩ አካባቢዎች የተለያዩ የአየር ንብረት ሊኖራቸው ይችላል፡፡

የአካባቢ የአየር ፀባይ

የአየር ፀባይ በአካባቢ አየር ውስጥ የአጭር ጊዜ ለውጦችን የሚያመለክት ነዉ፡፡

የአየር ፀባይ አማካይ የዕለት ተዕለት የአየር ሁኔታ ሲሆን የአካባቢን የአጭር ጊዜ ሁኔታዎችን ያንፀባርቃል፡፡

አራቱ የሚፈራረቁ ወቅቶች በጋ፣ ክረምት፣ መኸርና በልግ ናቸው፡፡ በእነዚህ ጊዜያት ዉስጥ ቀንና ሌሊት ይፈራረቃሉ፡፡ ይኸዉም አስራ ሁለት ሰዓት ቀን እና አስራ ሁለት ሰዓት ሌሊት ይሆናል፡፡

ቀስተ-ደመና እና ጎርፍ ወቅታዊ የተፈጥሮ ክስተቶች ሲሆኑ ከአየር ፀባይ ጋር በተያያዘ በአጋጣሚ የሚፈጠሩ ናቸው፡፡

## 3.1.2 የአካባቢ የአየር ንብረት አካላት

ተግባር 3.1.2 የቡድን ውይይት

ዓላማ:- የአካባቢ የአየር ንብረት አካላት መዘርዘር

መመሪያ:- በቡድን በመወያየት መልሶቻችሁን ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ:- 1. የአካባቢ የአየር ንብረት አካላትን ዘርዝሩ፡፡

2. መጠነ-ሙቀትና የዝናብ ስርጭትን የሚያሳይ የንድፍ ካርታ በመሳል የአየር ሙቀትና የዝናብ ስርጭትን አሳዩ፡፡

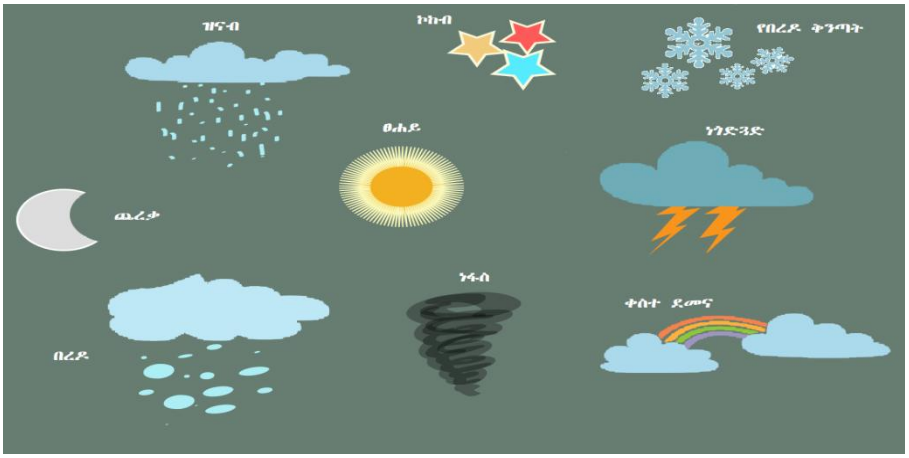


ስዕል 3.2 የአየር ንብረት አካላት

የአየር ንብረት አካላት የሚባሉት:-

ሀ. የሙቀት መጠን ሐ. ንፋስ

ለ. እርጥበት መ. ደመና

## 3.1.3 የአካባቢ የአየር ንብረት ቀጠናዎች

ተግባር 3.1.3 የጥንድ ዉይይት

ዓላማ፡- የአየር ንብረት ቀጠናዎችን ማወዳደር

መመሪያ፡- በጥንድ ሆናችሁ የተወያያችሁትን ውጤት ለመምህራችሁ ግለፁ፡፡

ጥያቄ፡-1. የአየር ንብረት ቀጠናዎች ምንድናቸው?

2. የኢትዮጵያ የአየር ንብረት ካርታ በማየት የአየር ንብረት ቀጠናዎችን አወዳድሩ፡፡

| ደጋ | ወይና ደጋ | ቆላና በረሃ |
|---|---|---|

ስዕል3.3 የአየር ንብረት ቀጠናዎች

የአየር ንብረት ቀጠናዎች የሚከተሉት ናቸዉ።

1. ደጋ፡- ቀዝቃዛ የአየር ፀባይ የሚታይበት አካባቢ

2. ወይናደጋ፡- መካከለኛ የአየር ፀባይ የሚታይበት አካባቢ

3. ቆላና በረሃ፡- ሞቃት የአየር ፀባይ የሚታይበት አካባቢ

### 3.1.4 የአካባቢ አየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች

**ተግባር 3.1.4 የቡድን ውይይት**

**ዓላማ:-** የአካባቢ የአየር ንብረት **ተቆጣጣሪዎች** መዘርዘር

**መመሪያ:-** በቡድን በመወያየት መልሶቻችሁን ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡

**ጥያቄ:-** የአካባቢ አየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች ምንድናቸው?

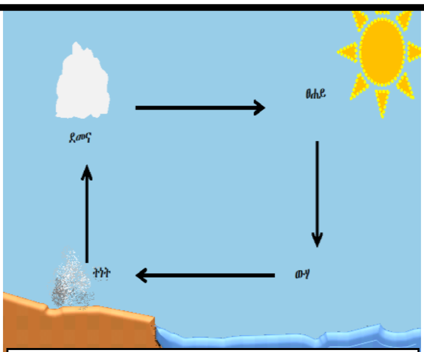


የአየር ዝዉዉር

ከፍታና ተራራማ ቦታ

አካባቢያዊ አቀማመጥ

**ስዕል 3.4 የአየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች**

የአካባቢ አየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች የሚባሉት፡-

- የአካባቢ አየር ዝዉዉር
- ከፍታ እና ተራራማ ቦታዎች
- አካባቢያዊ አቀማመጥ

## መልመጃ 3.1

**ትዕዛዝ 1፡- በ "ሀ" ሥር የሚገኙትን የአየር ንብረት መግለጫዎች በ "ለ" ሥር ካሉት ጋር በመስመር አዛምዱ፡፡**

| ሀ | ለ |
|---|---|
| 1. የአየር ንብረት ቀጠናዎች | ሀ. በጋ፣ ክረምት፣ በልግና መኸር |
| 2. አራቱ ወቅቶች | ለ. የአየር ዝውውርና የአካባቢ አቀማመጥ |
| 3. የአየር ንብረት ተፅዕኖዎች | ሐ. ንፋስ፣ እርጥበትና ደመና |
| 4. የአየር ንብረት አካላት | መ. ደጋ፣ ቆላና ወይናደጋ |

**ትዕዛዝ 2፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ መልሱ፡፡**

1. የአካባቢ አየር ንብረት ምንድነዉ?
2. የአካባቢ አየር ፀባይ ምንድነዉ?

## 3.2 በአካባቢያችን የሚገኙ ህይወት ያላቸውና ህይወት የሌላቸው ነገሮች

መታወቅ የሚገባቸው ቃላት

- ህይወት - እንስሳት - አመጋገብ

መተንፈስ - ዱር - ዕፅዋት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- በአካባቢያችሁ የሚገኙ ህይወት ያላቸውና ህይወት የሌላቸው ነገሮች ልዩነት ታሰረዳላችሁ፡፡
- እንስሳትን በቆዳ ሽፋናቸው፣ በእንቅስቃሴያቸው እና በእግራቸው ብዛት ትመድባላችሁ፡፡
- የቤት እንስሳትን ጥቅም ትናገራላችሁ፡፡
- እንስሳት ወቅቶች ሲቀያየሩ ምን ዓይነት ፀባይ እንደሚያሳዩ ታብራራላችሁ፡፡

**የንዑስ ርዕስ ይዘቶች**

3.2.1 በአካባቢያችን የሚገኙ ህይወት ያላቸው ነገሮች

3.2.2 የእንስሳት ምድብ

3.2.3 የቤት እንስሳት ጥቅም

3.2.4 በአካባቢያችን ያሉ እንስሳትና ወቅታዊነታቸው

3.2.1 በአካባቢያችን የሚገኙ ህይወት ያላቸው ነገሮች

**ተግባር 3.2.1 የቡድን ውይይት**

**ዓላማ:-** በአካባቢያችን የሚገኙ ህይወት ያላቸውና ህይወት የሌላቸዉ ነገሮችን መለየት

**መመሪያ:-** በቡድን በመወያየት መልሶቻችሁን ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡

**ጥያቄ:-** 1. በአካባቢያችን የሚገኙ ህይወት ያላቸውና ህይወት የሌላቸዉ ነገሮች ልዩነት ስዕል በመሳል አሳዩ፡፡

ዉድ ልጆች! ከዚህ በታች በስዕል የቀረቡትን ህይወት ያላቸዉ ነገሮችን በማየት ስማቸዉን ዘርዝሩ፡፡

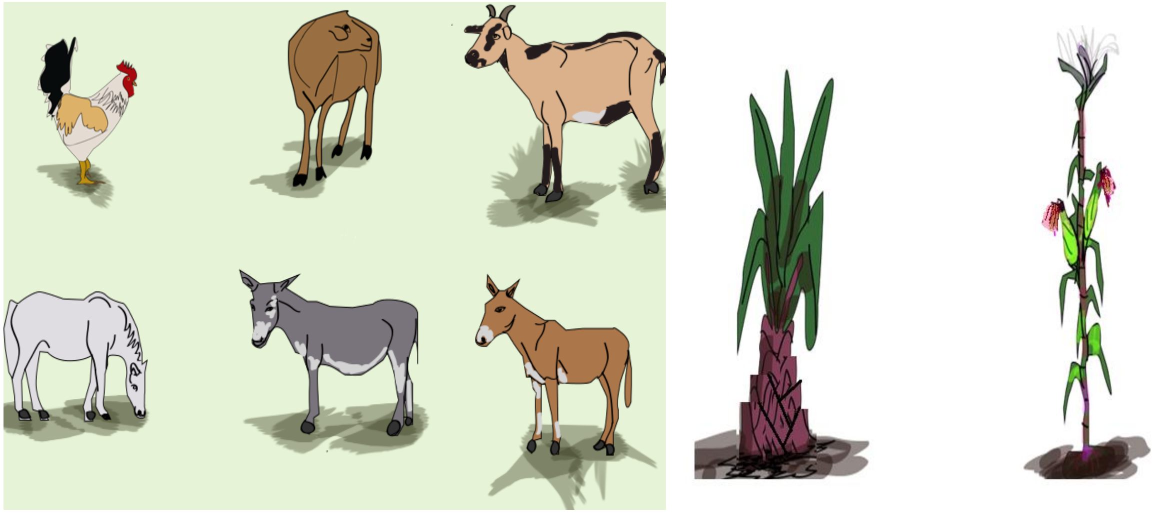

**ስዕል 3.5 ህይወት ያላቸዉ ነገሮች**

ስዕል 3.6 ህይወት የሌላቸዉ ነገሮች

ሕይወት ያላቸው ነገሮች ይንቀሳቀሳሉ፣ ይመገባሉ፣ ይተነፍሳሉ ይዋለዳሉ ወዘተ…

ሕይወት ያላቸው ነገሮች ተፈጥሯዊ ሲሆኑ እነዚህም ዶሮ፣ በግ፣ ሰዉ፣ ፈረስ፣ በቆሎ እና እንሰት የመሳሰሉት ናቸዉ፡፡

ሕይወት የሌላቸው ነገሮች አይንቀሳቀሱም፣ አይመገቡም፣ አይተነፍሱም፣ አይዋለዱም ወዘተ…

ሕይወት የሌላቸው ነገሮች የተፈጥሮና ሰው ሰራሽ ሀብቶች ናቸው፡፡ እነዚህም ድንጋይ፣ አፈር፣ ባልዲ፣ ወንበር፣ ጠረጴዛ፣ መኪና፣ ውሃና የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ሕይወት ያላቸው ነገሮች በሁለት ይመደባሉ፡፡ እነሱም፡-

1. እፅዋት 2. እንስሳት

ዉድ ልጆች! ከዚህ በታች በስዕል የሚታዩትን እንስሳቶች ስማቸዉን ጥቀሱ፡፡

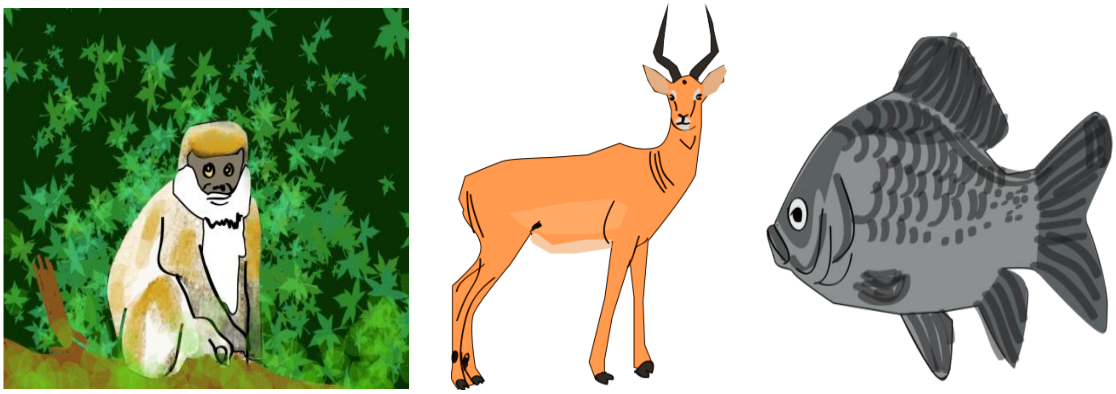

ስዕል 3.7 እንስሳት

እንስሳት የምንላቸዉ ጦጣ፣ ድኩላና ዓሳ ወዘተ…

ዉድ ልጆች! ከዚህ በታች በስዕል የሚታዩ እፅዋት ምንድናቸዉ?

ስዕል 3.8 እፅዋት

እፅዋት የሚባሉት እንሰት፣ ቡና፣ ጎመን ወዘተ...

ሕይወት ያላቸው ነገሮች ባህሪያት

ስዕል 3.9 ሕይወት ያላቸው ነገሮች ሲመገቡ

ዉድ ልጆች! ከዚህ በላይ በስዕሉ ላይ ምን ተመለከታችሁ?

ከዚህ በላይ በስዕሉ ላይ እንደተመለከታችሁት ቤተሰብ ምግብ ሲመገቡ፣ ዶሮ ጥሬ ስትለቅም እና ዉሻ አጥንት ስጋ ያሳያል፡፡ ስለዚህ ሕይወት ያላቸው ነገሮች ይመገባሉ፡፡

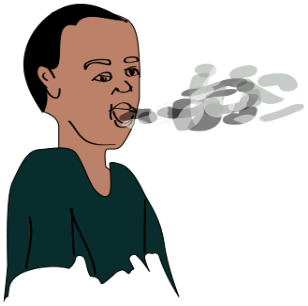

ስንጥብ-የዓሳ መተንፈሻ አካል

ሳንባና አፍንጫ የሰው መተንፈሻ አካል

ስዕል 3.10 ህይወት ያላቸው ነገሮች ሲተነፍሱ

ህይወት ያላቸው ነገሮች ይተነፍሳሉ፡፡

የእንስሳት የመተንፈሻ አካላት ሳንባ፣ አፍንጫ፣ ስንጥብ የመሳሰሉት ናቸው፡፡

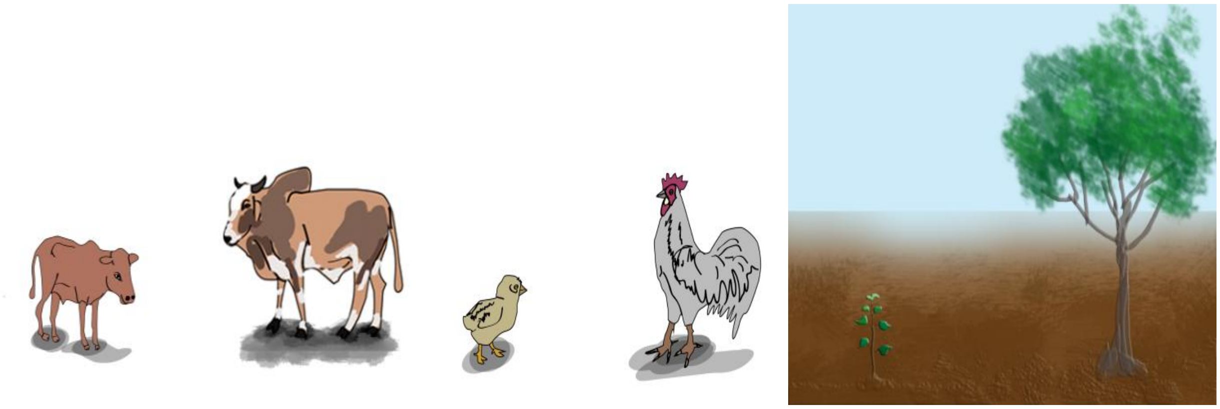

ስዕል 3.11 የእንስሳትና የዕፅዋት ዕድገት

ዉድ ልጆች! ከላይ ስዕሉ ምን ያሳያል? የተመለከታችሁትን ለመምህራችሁ ግለፁ፡፡

ህይወት ያላቸው ነገሮች ያድጋሉ፡፡

ለምሳሌ፡- ጥጃ አድጎ በሬ ይሆናል፣ ችግኝ ዛፍ ይሆናል እንዲሁም ጫጩት ዶሮ ይሆናል፡፡

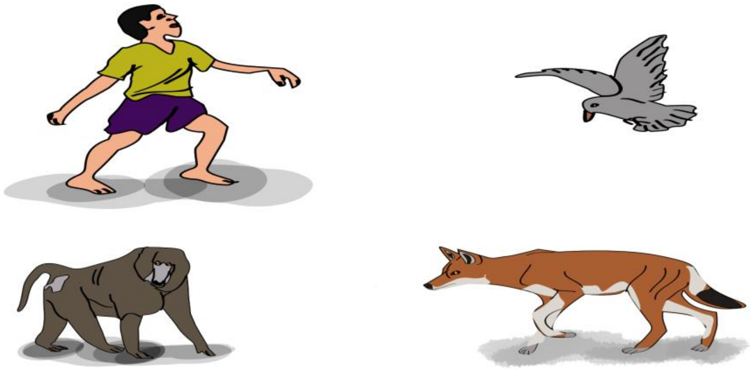

ስዕል 3.12 ህይወት ያላቸው ነገሮች እንቅስቃሴ

ከስዕሉ ምን ተረዳችሁ?

ህይወት ያላቸው ነገሮች ይንቀሳቀሳሉ፡፡

ለምሳሌ ወፎች ይበራሉ ሌሎች እንስሳት ይራመዳሉ፡፡

ስዕል 3.13 ህይወት ያላቸው ነገሮች ሲዋለዱ

ከላይ ካለዉ ስዕል ምን ተረዳችሁ?

ከስዕል 3.13 ላይ እንደተመለከታችሁት የሰዉ ልጅ፣ ወፎች፣ እንዲሁም ከብቶች ይዋለዳሉ፡፡ ስለዚህ ህይወት ያላቸው ነገሮች ይዋለዳሉ፡፡

በአከባቢያችሁ የሚገኙ ህይወት ያላቸው ነገሮች የሚከተሉት ባህሪያት አሏቸው፡፡ እነሱም:-

ሀ. ይመገባሉ

ለ. ይተነፍሳሉ

ሐ. ያድጋሉ

መ. ይንቀሳቀሳሉ

ሠ. ይዋለዳሉ

ረ. ይፀዳዳሉ

### 3.2.2 የእንስሳት ምድብ

**ተግባር 3.2.2 የቡድን ዉይይት**

ዓላማ፡- እንስሳትን መመደብ

መመሪያ፡- በቡድን ተወያይታችሁ ለመምህራችሁ ንገሩ፡፡

ጥያቄ፡- እንስሳትን በባህሪያቸዉ እንዴት መመደብ ይቻላል?

ዉድ ልጆች! ከታች በስዕሉ ላይ የምትመለከቷቸውን እንስሳት በስም ዘርዝሩ፡፡

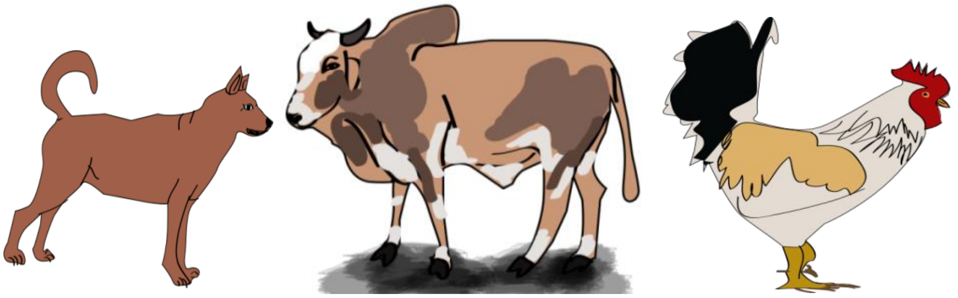

ስዕል 3.14 የቤት እንስሳት

ዉድ ልጆች! ከታች በስዕሉ ላይ የምትመለከቷቸውን እንስሳት ስም ጥቀሱ፡፡

ስዕል 3.15 የዱር እንስሳት

በአከባቢያችን የሚገኙ እንስሳት በሁለት ይመደባሉ:-

1. የቤት እንስሳት
2. የዱር እንስሳት

የቤት እንስሳት የሚባሉት ላም፣ በግ፣ ዶሮ፣ ድመት፣ ዉሻ፣ አህያ እና የመሳሰሉት ናቸው።

የዱር እንስሳት የሚባሉት አንበሳ፣ ጉሬዛ፣ የሜዳ አህያ እና የመሳሰሉት ናቸው።

**የእንስሳት ምድብ በባህሪያቸው**

እንስሳት በሚያሳዩት ባህሪያት የተለያዩ ምድብ ሊኖራቸው ይችላል። ለምሳሌ:-

ሀ. በቆዳ መሸፈኛቸው

ለ. በእንቅስቃሴያቸው

ሐ. በእግር ብዛታቸው

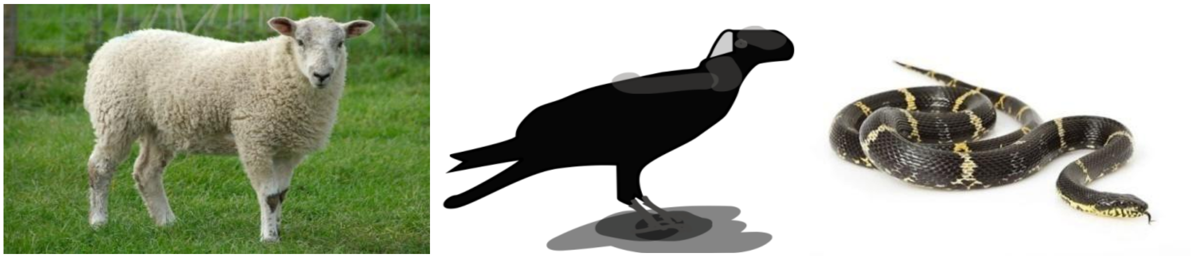

በፀጉር የተሸፈነ　　በላባ የተሸፈነ　　በቅርፊት የተሸፈነ

ስዕል 3.16 እንስሳት በቆዳ መሸፈኛቸው

ዉድ ልጆች! ከላይ ስዕል 3.16 ከምትመለከቷቸው እንስሳት ውጪ ሌሎች በአካባቢያችሁ የሚገኙት እንስሳትን መድቧቸዉ፡፡

**እንስሳት በቆዳ መሸፈኛቸው በሶስት ይመደባሉ**

- አጥቢ እንስሳት ቆዳቸው በፀጉር የተሸፈነ ነው።
- ወፎች ቆዳቸው በላባ የተሸፈነ ነው።
- ተሳቢ እንስሳት ቆዳቸው በቅርፊት የተሸፈነ ነው።

ዉድ ልጆች! ከዚህ በታች በስዕሉ ላይ የምታይዋቸው እንስሳት ምንድናቸው? በየትኛው ምድብ ይገኛሉ?

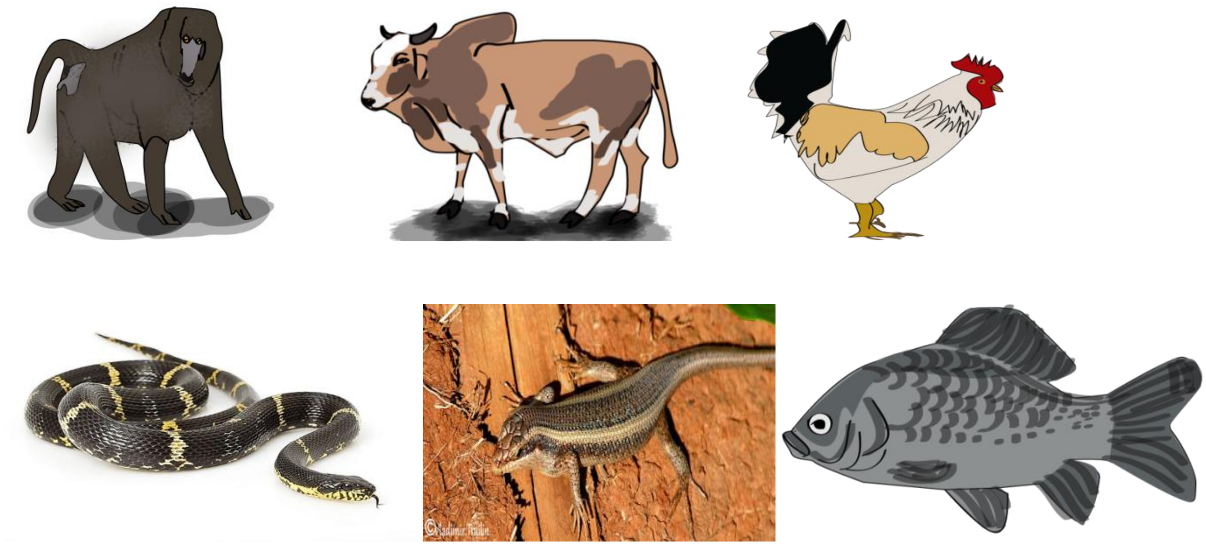

ስዕል 3.17 እንስሳት በእንቅስቃሴያቸዉ

**እንስሳት በእንቅስቃሴያቸው በሶስት ይመደባሉ**

- በምድር ላይ በእግራቸው የሚንቀሳቀሱ
- በደረት የሚሳቡ
- በውሃ ውስጥ የሚንቀሳቀሱ

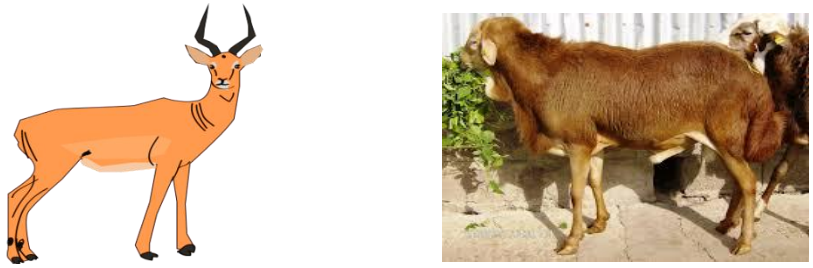

ስዕል 3.18 ሀ. አራት እግር ያላቸዉ

ስዕል 3.18 ለ. ሁለት እግር ያላቸዉ

ዉድ ልጆች! ከላይ በስዕሉ ላይ ያሉ እንስሳት ምንድናቸው?

እንስሳት በእግር ብዛት በሁለት ይመደባሉ።

1. በአራት እግር የሚንቀሳቀሱ
2. በሁለት እግር የሚንቀሳቀሱ

### 3.2.3 የቤት እንስሳት ጥቅም

**ተግባር 3.2.3 የቡድን ዉይይት**
**ዓላማ፡-** የቤት እንስሳትን ጥቅም መዘርዘር
**መመሪያ፡-** በቡድን በመሆን የተወያያችሁትን ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡
**ጥያቄ፡-** የቤት እንስሳት ለምን ይጠቅማሉ?

ከዚህ በታች ከምትመለከቷቸው ስዕሎች ምን ተገነዘባችሁ? ስዕሎቹ ላይ ያሉት ነገሮች ለምን ይጠቅማሉ? ሀሳባችሁን ለመምራችሁ ተናገሩ?

ስዕል 3.19 የእንስሳት ጥቅም ለምግብነት

ከዚህ በታች ከምትመለከቷቸው ስዕሎች ምን ተረዳችሁ? ሀሳባችሁን ለመምራችሁ ተናገሩ?

ስዕል 3.20 እንስሳት ለመጓጓዣነት

ከዚህ በታች ከምትመለከቷቸው ስዕሎች ምን ተረዳችሁ? ሀሳባችሁን ለመምራችሁ ተናገሩ?

ስዕል 3.21 እንስሳት ለመጫወቻነትና ለጥበቃ

የቤት እንስሳት ጥቅም

ለምግብነት የሚያገለግሉ የቤት እንስሳት:-

በሬ፣ ላም፣ ዶሮ፣ በግ፣ ፍየል ወዘተ… ናቸው

ለመጓጓዣ የሚያገለግሉ የቤት እንስሳት:-

ፈረስ፣ አህያ እና በቅሎ ናቸው።

ለቤት ውስጥ ጥበቃና አጫዋችነት የሚያገለግሉ የቤት እንስሳት ድመት እና ውሻ ናቸው።

### 3.2.4 በአካባቢያችን ያሉ እንስሳትና ወቅታዊነታቸው

**ተግባር 3.2.4 የማስተዋል ጥያቄ**

**ዓላማ፡-** የእንስሳት በወቅቶች የባህሪይ መቀያየር መግለፅ

ጥያቄ:- 1. እንስሳት ወቅቶች ሲቀያየሩ ምን ዓይነት ፀባይ ያሳያሉ?

2. ፍየሎች በሙቀት ሰዓት ምን ዓይነት ፀባይ ያሳያሉ? በጎችስ?

ስዕል 3.22 ሀ. ፍየሎች በአየር መቀያየር

ስዕል 3.22 ለ. በጎች በሙቀት ሰዓት

እንስሳት በወቅቶች መለዋወጥ ምክንያት ጠባያቸው ሊቀያየር ይችላል::

**ለምሳሌ:-** በብርድ ወቅት ፍየሎች የመንቀሳቀስ ፍላጎታቸው ይቀንሳል::

በተቃራኒው በሙቀት ወቅት ደግሞ በጎች መንቀሳቀስ አይፈልጉም::

**መልመጃ 3.2**

**ትዕዛዝ 1፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡**

1. አፈር ህይወት ያለው ነገር ነው፡፡
2. ህይወት ያላቸው ነገሮች በሙሉ ያድጋሉ፡፡
3. ድመት የቤት እንስሳ አይደለም፡፡

**ትዕዛዝ 2፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. ከሚከተሉት ውስጥ ሁለት እግር ያለው የቤት እንስሳ የቱ ነው? ሀ. ዶሮ ለ. ፍየል ሐ. በግ መ. በሬ

2. የዱር እንስሳ የሆነው የቱ ነው?

ሀ. አንበሳ ለ. ዝንጀሮ ሐ. ጦጣ መ. ሁሉም

3. ለመጓጓዣ የሚያገለግለው የቤት እንስሳ____ይባላል፡፡

ሀ. በሬ ለ. በቅሎ ሐ. ላም መ. ፍየል

**ትዕዛዝ 3፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ/ሺ፡፡**

1. ህይወት ያላቸው ነገሮች በስንት ይመደባሉ? ዘርዝሩ፡፡
2. እንስሳት ወቅቶች ሲቀያየሩ ምን ዓይነት ፀባይ ያሳያሉ? በምሳሌ አብራሩ፡፡
3. የእንስሳትን ጥቅም ዘርዝሩ፡፡

## 3.3 ንፅህናና የግል ንፅህና

| መታወቅ የሚገባቸው ቃላቶች | | |
|---|---|---|
| - ደጅ | - መታጠብ | - ንፁህ |
| - ማፅዳት | - ንፅህና አጠባበቅ | - ቆሻሻ ማስወገድ |

ከንዑስ ርዕስ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የቤት ውስጥ ንፅህና መጠበቂያ እቃዎችን በመጠቀም የግል ንጽህና አጠባበቅን በተግባር ታሳያላችሁ
- የቆሻሻ አወጋገድና መልሶ ጥቅም ላይ ማዋልን በተግባር ታሳያላችሁ

## የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

3.3.1 ንፅህና አጠባበቅ

3.3.2 የቆሻሻ ማስወገድና መልሶ ጥቅም ላይ ማዋል

### 3.3.1 ንፅህና አጠባበቅ

**ተግባር 3.3.1 የማስተዋል ጥያቄ**

**ዓላማ:-** የቤት ውስጥ ንፅህና መጠበቂያ እቃዎችን በመጠቀም የግል ንጽህና አጠባበቅን ማስረዳት

**ጥያቄ:-** የቤት ውስጥ ንፅህና መጠበቂያ እቃዎች ምንድናቸው? እንዴት መጠቀም ይቻላል?

ስዕል 3.23 የቤት ዉስጥ ንፅህና

ስዕል 3.24 ልጆቹ ምን እየሰሩ ነው?

ስዕል 3.25 ቤት ሲያፀዱ

ስዕል 3.26 የቤት ዕቃ ሲታጠብ

ስዕል 3.27 የአካባቢና የመፀዳጃ ቤት ንፅህና አጠባበቅ

የንፅህና አጠባበቅ የሚባሉት:

- የግል ንፅህና መጠበቅ
- የቤት ንፅህና መጠበቅ
- የቤት ዉስጥ ዕቃዎች ንፅህና መጠበቅ
- የአከባቢ ንፅህና መጠበቅና
- የመፀዳጃ ቤት ንፅህና መጠበቅ ናቸዉ::

## 3.3.2 የቆሻሻ አወጋገድና መልሶ ጥቅም ላይ ማዋል

**ተግባር 3.3.2 የቡድን ውይይት**

**ዓላማ:-** የቆሻሻ አወጋገድና መልሶ መጠቀምን ማስረዳት

**መመሪያ:-** በቡድን በመወያየት መልሶቻችሁን ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡

**ጥያቄ:-** 1. ቆሻሻ ማስወገድ ማለት ምን ማለት ነዉ?

2. ከአካባቢ የተወገዱ ቆሻሻዎች መልሶ ለጥቅም እንደሚዉሉ ታዉቃላችሁ?

ስዕል 3.28 የቆሻሻ አወጋገድ

ቆሻሻን ከአካባቢ ማስወገድ ለጤና ይጠቅማል:: ስለዚህ ቆሻሻዎችን ከአካባቢያችሁ ማስወገድ አለባችሁ::

ከአካባቢ የተወገዱ ቆሻሻዎች እንደገና ለጥቅም ማዋል ይቻላል:: ቆሻሻዎች ከተሰበሰቡ በኋላ ብዙ ያልተበላሹትን በመለየት ፋብሪካ ውስጥ ገብቶ እንደገና ሌላ ዕቃ ሊሆኑ ይችላሉ።

## መልመጃ 3.3

**ትዕዛዝ 1፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡**

1. ቆሻሻን ማስወገድ ለጤና አስፈላጊ ነው፡፡
2. የቤት ንፅህና መጠበቅ አያስፈልግም፡፡
3. ቆሻሻዎች ከተሰበሰቡ በኋላ መልሶ ጥቅም ላይ ማዋል ይቻላል፡፡

**ትዕዛዝ 2፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. ከሚከተሉት ውስጥ የቤት ውስጥ የንፅህና መጠበቂያ እቃ የሆነው የቱ ነው?

   ሀ. ሳሙና   ለ. መወልወያ   ሐ. መጥረጊያ   መ. ሁሉም

2. የአካባቢ ንፅህና አጠባበቅ የሚባለው የቱ ነው?

   ሀ. ደጅ ማፅዳት   ለ. መንገድ መጥረግ

   ሐ. ቆሻሻ ማቃጠል   መ. ሁሉም

3. የግል ንፅህና አጠባበቅን የሚያመለክተው የቱ ነው?

   ሀ. ፊት መታጠብ   ለ. ጥርስ መቦረሽ

   ሐ. ገላን መታጠብ   መ. ሁሉም

## የምዕራፍ ሶስት ማጠቃለያ

የአየር ንብረት በተወሰነ አካባቢ ውስጥ ረዘም ላለ ጊዜ የሚቆይ አማካይ የአየር ሁኔታ ነዉ፡፡

የተለያዩ አካባቢዎች የተለያዩ የአየር ንብረት ሊኖራቸው ይችላል፡፡

የአየር ፀባይ በአካባቢ አየር ውስጥ የአጭር ጊዜ ለውጦችን የሚያመለክት ነዉ፡፡

አራቱ ወቅቶች በጋ፣ ክረምት፣ መኸርና በልግ ናቸው፡፡

የአካባቢ አየር ፀባይ ማለት በጥቂት ሰዓታት ውስጥ የሚለዋወጥ የአየር ሁኔታ ነው።

የአየር ንብረት አካላት የሚባሉት የሙቀት መጠን፣ ንፋስ፣ እርጥበትና ደመና ናቸዉ።

የአካባቢ አየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች ወይም ወሳኞች

- የአካባቢ አየር ዝዉዉር
- ከፍታ እና ተራራማ ቦታዎች
- አካባቢያዊ አቀማመጥ

በአካባቢያችሁ የሚገኙ ህይወት ያላቸው ነገሮች ይመገባሉ፣ ይተነፍሳሉ፣ ያድጋሉ፣ ይንቀሳቀሳሉ፣ ይፀዳዳሉ እንዲሁም ይዋለዳሉ። ህይወት ያላቸው ነገሮች እንስሳትና እፅዋት በመባል ይመደባሉ።

እንስሳት ለምግብነት፣ ለመጓጓዣነት፣ ለቤት ጥበቃና ለቤት ዉስጥ አጫዋችነት ያገለግላሉ።

የግል፣ የቤትና የአካባቢ ንፅህና መጠበቅ ለጤና አስፈላጊ ነዉ። የተወገዱ ቆሻሻዎችን መልሰን ለአገልግሎት ማዋል እንችላለን።

## የምዕራፍ ሶስት የክለሳ መልመጃዎች

ትዕዛዝ 1፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን “እውነት” ትክክል ያልሆነውን “ሀሰት” በማለት መልስ/ሺ፡፡

1. ህይወት ያላቸው ነገሮች አይንቀሳቀሱም፡፡
2. ፈረስ ለመጓጓዣነት ይጠቅማል፡፡
3. አንበሳ የቤት እንስሳ ነዉ፡፡
4. ዓሳ ዉሃ ዉስጥ ይኖራል፡፡

ትዕዛዝ 2፡- በ “ሀ” ሥር ለተዘረዘሩት ተስማሚያቸውን ከ “ለ” ስር ካሉት ጋር በማስመር አዛምዱ፡፡

| ሀ | ለ |
|---|---|
| 1. በደረት የሚሳብ | ሀ. የግል ንፅህና |
| 2. የዱር እንስሳ | ለ. እባብ |
| 3. የቤት እንስሳ | ሐ. ላም |
| 4. እጅ መታጠብ | መ. የአካባቢ ንፅህና |
| 5. መንገድ ሲጠረግ | ሠ. ዝንጀሮ |

ትዕዛዝ 3፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡

1. እንስሳት ለምን ይጠቅማሉ?

   ሀ. ለምግብ ለ. ለመጓጓዣ ሐ. ለቤት ጥበቃ መ. ሁሉም

2. ከሚከተሉት ውስጥ ወቅቶችን የማይወክለው የቱ ነው?

   ሀ. ቀን ለ. ክረምት ሐ. በልግ መ. በጋ

3. የአካባቢ አየር ንብረት ተቆጣጣሪዎች የሚባሉት

   ሀ. የአካባቢ አየር ዝዉዉር ሐ. አካባቢያዊ አቀማመጥ

   ለ. ከፍታ እና ተራራማ ቦታዎች መ. ሁሉም

4. ----------- ባለ ሁለት እግር የቤት እንስሳ ነው፡፡

   ሀ. በግ ለ. ላም ሐ. ዶሮ መ. ሁሉም

# ምዕራፍ አራት
# ማህበራዊ አካባቢ

## ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- በአካባቢያችሁ ውስጥ ያሉ አስፈላጊ ዕፅዋትን ታብራራላችሁ፡፡
- የቤተሰቦቻችሁን አባላት ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የቤተሰቦቻችሁን መሠረታዊ ፍላጎቶች ትገልጻላችሁ፡፡
- የትምህርት ቤታችሁን ግቢ ትለያላችሁ፡፡
- የአቻ ግንኙነታችሁን በትምህርት ቤት ውስጥ ለታከናውኗቸው የምትችሏቸውን ተግባራት ታዳብራላችሁ፡፡
- የቤተሰቦቻችሁን አባላት መብትና ኃላፊነት ትወያያላችሁ፡፡

- የትምህርት ቤታችሁንና አካባቢያችሁን በምትጠቀሙበት ጊዜ ደህንነቱ በተጠበቀ መልኩ መሆኑን የሚሳይ ፖስተር ትስላላችሁ፡፡
- በጋራ መጫወትንና መስራትን ትለማመዳላችሁ፡፡

የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያዎችን ታብራራላችሁ፡፡

**በምዕራፉ የተካተቱ ይዘቶች**

4.1 በአካባቢያችን ያሉ አስፈላጊ ዕፅዋት

4.2 የቤተሰብ አባላትና ሚናዎቻቸው

4.3 ለመኖር ምን ያስፈልጋል?

4.4 በትምህርት ቤት ውስጥ ምን እናገኛለን?

4.5 በጋራ እንጫወት በጋራ እንስራ

4.6 የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያዎች

መግቢያ

ተማሪዎች በዚህ ምዕራፍ ዉስጥ የማህበራዊ አካባቢ ማለትም የቤተሰብ አባላት ዝርዝር፣ የቤተሰብ መሠረታዊ ፍላጎቶች፣ የቤተሰብ መብትና ኃላፊነት፣ አካባቢና የትምህርት ቤት ግቢ እንዲሁም የእቻ ግንኙነትና በትምህርት ቤት ውስጥ ሊታከናውኗቸው የምትችሏቸውን ተግባራትን በተመለከተ በተገቢው ትማራላችሁ፡፡

## 4.1 በአካባቢያችን ያሉ አስፈላጊ ዕፅዋት

መታወቅ የሚገባቸዉ ቃላት

- ቁጥቋጦ - መድሐኒት
- ዕፅዋት - ዛፍ

**የንዑስ ርዕስ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- በአካባቢያችሁ ውስጥ ያሉ አስፈላጊ ዕፅዋትን ትለያላችሁ፡፡
- በአካባቢያችሁ ውስጥ ያሉ አስፈላጊ ዕፅዋትን ታብራራላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

4.1.1 በአካባቢያችን ያሉ አስፈላጊ ዕፅዋት

4.1.2 በአካባቢያችን የሚገኙ ዕፅዋት ምድብ

4.1.3 በአካባቢያችን የሚገኙ ዕፅዋት ጥቅም

### 4.1.1 በአካባቢያችን ያሉ አስፈላጊ ዕፅዋት

ተግባር 4.1.1 የቡድን ዉይይት

ዓላማ፡- በአካባቢ የሚገኙ ዕፅዋትን መዘርዘር

መመሪያ፡- በቡድን በመሆን ተወያይታችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

ጥያቄ፡- በአካባቢያችሁ የሚገኙ አስፈላጊ ዕፅዋት ስማቸውን ዘርዝሩ፡፡

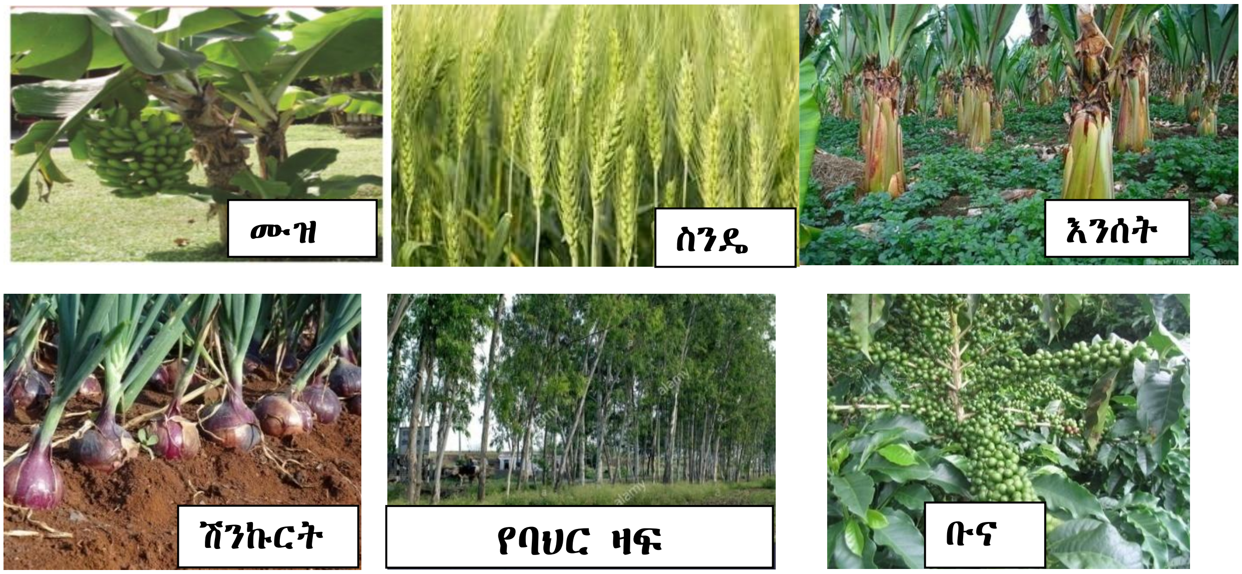


ስዕል 4.1 በአካባቢያችን የሚገኙ አስፈላጊ ዕፅዋት

ከላይ በስዕል 4.1 የምትመለከቱትን ዕፅዋት ስም ጥቀሱ

በአካባቢያችን የሚገኙ አስፈላጊ ዕፅዋት የምንላቸው፡-

በቆሎ፣ እንሰት፣ ድንች፣ ጤና አዳም፣ ዳማከሴ፣ ባህር ዛፍ፣ ዋንዛ የመሳሰሉት ናቸው።

## 4.1.2 በአካባቢያችን የሚገኙ ዕፅዋት ምድብ

ተግባር 4.1.2 የቡድን ዉይይት

ዓላማ፡- በአካባቢ የሚገኙ ዕፅዋትን መመደብ

መመሪያ፡- ስለ ዕፅዋት ምድብ በቡድን በመወያየት ለክፍል ጓደኞቻችሁ አብራሩ፡፡

ጥያቄ፡-1. በአካባቢያችሁ የሚገኙ አስፈላጊ የዕፅዋት ምድብ ዘርዝሩ

2. በአካባቢያችሁ የሚገኙ አስፈላጊ ዕፅዋትን በአስተዳደጋቸዉና በዉጫዊ ገፅታ መድቡ፡፡

## ሀ. የዕፅዋት ምድብ በአስተዳደግ ሁኔታ

ሳር ቁጥቋጦ ዛፎች

ስዕል 4.2 እፅዋት ምድብ በአስተዳደግ ሁኔታቸው

እፅዋት በአስተዳደግ ሁኔታቸው:-

ሳር፣ ቁጥቋጦ እና ዛፎች በመባል ይመደባሉ።

ስዕል 4.3 የዕፅዋት ምድብ በዉጫዊ ገፅታ

ከስዕሉ ምን ተረዳችሁ? ዕፅዋትን በዉጫዊ ገፅታቸው መድቡ

ዕፅዋት በውጫዊ ገፅታቸው

- የአበባ ዕፅዋት ለምሳሌ፡- ባቄላ፣ አደይ አበባ ወዘተ...

- የአገዳ ዕፅዋት ለምሳሌ፡- ማሽላ፣ ጥንቅሽ ወዘተ…
- ቅጠለ ሰፋፊ ዕፅዋት ለምሳሌ፡- እንሰትና ፓፓያ
- የስራ ስር ዕፅዋት ለምሳሌ፡- ካሮት፣ ድንች ወዘተ…

ስዕል 4.4 የውሃ ውስጥ ተክሎች

የውሃ ውስጥ ተክሎች እንቦጭ፣ ቄጠማና አልጌ ወይም ዉሃ አቅላሚ ናቸው።

የባህር ዛፍ

የዋንዛ ዛፍ

ስዕል 4.5 የየብስ ወይም የመሬት ላይ ተክሎች

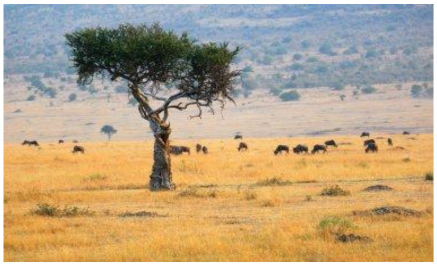

የግራር ዛፍ

የቁልቋል ተክል

ስዕል 4.6 የበረሃ ተክሎች

ዕፅዋት ከሚገኙበት ቦታ አንፃር

- የውሃ ውስጥ ዕፅዋት
- የየብስ ወይም የመሬት ላይ ዕፅዋት እና
- የበረሃ ዕፅዋት በመባል ይመደባሉ።

### 4.1.3 በአካባቢያችን የሚገኙ ዕፅዋት ጥቅም

**ተግባር 4.1.3 የቡድን ዉይይት**

ዓላማ፡- በአካባቢ የሚገኙ ዕፅዋትን ጥቅም ማብራራት

መመሪያ፡- በቡድን በመወያየት ያገኛችሁትን ውጤት ለክፍል ጓደኞቻችሁ ግለፁ፡፡

ጥያቄ፡- በአካባቢ የሚገኙ ዕፅዋት ለምን ይጠቅማሉ?

ስዕል 4.7 ሀ. ለምግብነት የሚያገለግሉ ዕፅዋት

| አጠና ወይም ፍልጥ | ጎጆ ቤት | ቆርቆሮ ቤት |
|---|---|---|

ስዕል 4.7 ለ. እጽዋት ለአጠናና ለቤት መስሪያ

ጉሬዛዎች በዛፍ ላይ   አናብስት በጫካ   አዕዋፍት ዛፍ ላይ

ስዕል 4.7 ሐ. ዕፅዋት ለእንስሳት መጠለያነት

ስዕል 4.7 መ. ዕፅዋት ለልብስ መስሪያነት

ስዕል 4.7 ሠ. ዕፅዋት ለመድሀኒትነት

በአጠቃላይ በአካባቢያችን የሚገኙ ዕፅዋት ጥቅም

- ለምግብነት
- ለልብስ መስሪያነት
- ለመጠለያነት

- ለመድሀኒትነት ወዘተ…

**መልመጃ 4.1**

**ትዕዛዝ 1፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡**

1. የባህር ዛፍ ቤት ለመስራት ያገለግላል፡፡
2. ጥቅል ጎመን ለምግብነት አያገለግልም፡፡

**ትዕዛዝ 2፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1.___________በአካባቢያችን የሚገኝ አስፈላጊ ዕፅዋት ነዉ፡፡

ሀ. አተር ለ. ስኳር ድንች ሐ. በቆሎ መ. ሁሉም

2. ከሚከተሉት ዉስጥ ሰፋፊ ቅጠል ያለዉ ዕፅዋት የቱ ነዉ? ሀ. ጤፍ ለ. እንሰት ሐ. ባቄላ መ. ካሮት

**ትዕዛዝ 3፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ/ሺ፡፡**

1. ዕፅዋት ለምን ይጠቅማሉ?
2. የስራስር ተክሎችን ዘርዝሩ፡፡

## 4.2 የቤተሰብ አባላትና ሚናዎቻቸው

**መታወቅ የሚገባቸዉ ቃላት**

- የቤተሰብ አባላት - መከባበር
- መልካም አርአያነት - ሥነ ምግባር

- በስራ መረዳዳት - ጥሩ አስተዳዳር

**የንዑስ ርዕስ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ዉድ ተማሪዎች! ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የቤተሰቦቻችሁን አባላት ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የቤተሰቦቻችሁን አባላት አኗኗር ሁኔታ ታብራራላችሁ፡፡
- የቤተሰብ ኃላፊነትና የስራ ድርሻ ትገልፃላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

4.2.1 የቤተሰብ አባላት

4.2.2 የቤተሰብ መረዳዳት

4.2.3 የቤተሰብ ኃላፊነትና የስራ ድርሻ

4.2.1 የቤተሰብ አባላት

**ተግባር 4.2.1 የጥንድ ዉይይት**

ዓላማ፡- የቤተሰብ አባላትን መዘርዘር

መመሪያ፡- በጥንድ በመወያየት የቤተሰብ አባላትን ዝርዝር ለመምህራችሁ ግለፁ፡፡

ጥያቄ፡- 1. የቤተሰብ አባላት የሚባሉት እነማን ናቸዉ?

2. ከእናንተ በፊት ቀድመው የተወለዱና ከእናንተ በኋላ የተወለዱ ወንድም ወይም እህት ምን ተብሎ ይጠራሉ?

ስዕል 4.8 የቤተሰብ አባላት

የቤተሰብ አባላት የሚባሉት እናት፣ አባት፣ እህቶች፣ ወንድሞች፣ አክስቶች፣ አጎቶች እና ሌሎችም የቅርብ ቤተሰቦች ናቸው፡፡

እናትና አባት የምንላቸዉ የልጆች ወላጆች እና የቤተሰብ አስተዳዳሪዎች ናቸው፡፡

ሴት ልጆች እህት ሲባሉ ወንድ ልጆች ደግሞ ወንድም ይባላሉ፡፡

-የእናት ወይም የአባት ወንድም አጎት ይባላል፡፡

-የእናት ወይም የአባት እህት አክስት ትባላለች፡፡

ልጆች በዕድሜ ታናናሽ የሆኑ ልጆች ታላላቅ እህቶቻቸውንና ወንድሞቻቸውን ማክበር አለባቸው፡፡

## 4.2.2. የቤተሰብ መረዳዳት

ተግባር 4.2.2 የቡድን ዉይይት

ዓላማ፡- የቤተሰብ መረዳዳት ሁኔታን መግለፅ

መመሪያ፡- በቡድን በመወያየት ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

ጥያቄ፡- 1. ለመኖር የቤተሰብ አባላት ምን ያደርጋሉ?

2. እናንተ ቤተሰቦቻችሁን በምን በምን ትረዳላችሁ?

ስዕል 4.9 **ልጆች ቤተሰባቸውን በስራ ሲረዱ**

አንድ ቤተሰብ ጥሩ መሆን የሚችለው በቤተሰብ አባላት መካከል መልካም ግንኙነት ሲኖር ነው፡፡

ቤተሰባዊ መልካም ግንኙነት የምንላቸው፡- መተሳሰብ፣ መግባባት፣ መፈቃቀር፣ መከባበር፣ በስራ መረዳዳት፣ ችግርን በጋራ መፍታትና ታማኝነት ናቸው፡፡

## 4.2.3 የቤተሰብ ኃላፊነትና የስራ ድርሻ

**ተግባር 4.2.3 የሚና ጨዋታ**

ዓላማ፡- የወላጆቻችሁን የስራ ድርሻ በሚና ጨዋታ ማሳየት

መመሪያ፡- የአባት፣ የእናትና የልጆችን የስራ ድርሻ በሚና ጨዋታ አሳዩ፡፡

ጥያቄ፡- 1.የወላጆቻችሁ የስራ ድርሻ አንድ ዓይነት ነው? ለምን?

2. የሥራ ድርሻቸው ምን ምን እንደሆነ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አሳዩ፡፡

ወላጆች በቤተሰባቸው ውስጥ የሚከተሉትን ተግባራት መፈፀም አለባቸው፡፡ ይኸውም ፡- መልካም አርአያነት፣ ጥሩ አስተዳደር፣ እንክብካቤና ፍቅር ናቸው፡፡

መልካም አርአያነት: ወላጆች ለልጆቻቸው ጥሩ ነገር እየሰሩ ካስተማሩዋቸው መልካም አርአያነት ይባላል፡፡

ስዕል 4.10 ወላጆች ለልጆቻቸው ሰርተው ሲያሳዩ

ጥሩ የቤተሰብ አስተዳደር ማለት ቤተሰብን በጥሩ ሁኔታ መምራት ነው፡፡ ለምሳሌ፡- ልጆችን መቆጣጠር፣ መምከርና የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ስዕል 4.11 የቤተሰብ አስተዳደር

**ከስዕሉ ምን ተረዳችሁ?**

**እንክብካቤና ፍቅር ማለት ወላጆች በአቅማቸው ልጆቻቸውን የሚረዱበት መንገድ ነዉ፡፡**

ለምሳሌ፡- ሲታመሙ ማሳከም፣ ማስተማር፣ ደህንነታቸውን መጠበቅ ወዘተ…

**ስዕል 4.12 ወላጆች ልጆቻቸውን ሲንከባከቡ**

ከስዕል 4.12 ምን ተረዳችሁ? የተረዳችሁትን ለመምህራችሁ ግለፁ።

## መልመጃ 4.2

**ትዕዛዝ 1፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. የቤተሰብ አባል የሆነዉ የቱ ነዉ?

   ሀ. አባት  ለ. እናት  ሐ. ልጅ  መ. ሁሉም

2. ከሚከተሉት ዉስጥ የቤተሰብ መልካም ግንኙነት መገለጫ ያልሆነዉ የቱ ነዉ?

   ሀ. መተሳሰብ  ለ. መጣላት  ሐ. መከባበር  መ. ሁሉም

**ትዕዛዝ 2፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ/ሺ፡፡**

1. የአባት እህት ወይም የእናት እህት_____ ትባላለች፡፡
2. የአባት ወንድም ወይም የእናት ወንድም_____ ይባላል፡፡

## 4.3 ለመኖር ምን ያስፈልጋል?

መታወቅ የሚገባቸው ቃላት

| | | |
|---|---|---|
| - ፀሐይ | - ብርድ | - መጠለያ |
| - ምግብ | - ዝናብ | - ልብስ |

**የንዑስ ርዕስ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የቤተሰቦቻችሁን መሠረታዊ ፍላጎቶች ትዘረዝራላችሁ፡፡
- የቤተሰቦቻችሁን መሠረታዊ ፍላጎቶች ጥቅም ትገልጻላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

4.3.1 የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች

4.3.2 የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች አስፈላጊነት

## 4.3.1 የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች

**ተግባር 4.3.1 የቡድን ዉይይት**

ዓላማ፡- የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶችን መዘርዘር

መመሪያ፡- በቡድን በመወያየት የተረዳችሁትን ሀሳብ ለመምህራችሁ ተናገሩ፡፡

ጥያቄ፡- 1. የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶችን ዘርዝሩ፡፡

2. የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶችን አብራሩ፡፡

የአንድ ቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች የምንላቸው ምግብ፣ ልብስ እና መጠለያ ናቸው።

## 4.3.2 የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች ጥቅም

**ተግባር 4.3.2 የቡድን ዉይይት**

ዓላማ፡- የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶችን ጥቅም መዘርዘር

መመሪያ፡- በቡድን በመወያየት ለመምህራችሁ ተናገሩ፡፡

ጥያቄ፡ የቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች ምንድናቸው?

ስዕል 4.13 ምግብ

ከስዕሉ ላይ ምን ይታያችኋል?

በየአካባቢያችን የሚበቅሉና ለምግብነት የሚውሉ የተለያዩ የእህል ዓይነቶች ይገኛሉ፡፡ እነዚህም፡- ጤፍ፣ በቆሎ፣ ስንዴ፣ ገብስ፣ እንሰት፣ ሙዝ፣ አቮካዶ፣ የመሳሰሉት ናቸው፡፡

ለምግብነት ከሚውሉ እንስሳት መካከል በግ፣ ፍየል፣ ዶሮ፣ ላም የመሳሰሉት ናቸው ፡፡

**የምግብ ጥቅም**

- ጤንነታችንን ይጠብቃል፡፡
- የተስተካከለ አካላዊ ዕድገት እንዲኖረን ያግዛል፡፡
- ከባድና ቀላል ስራዎችን ለመስራት ይረዳናል፡፡

ስዕል 4.14 ልብስ

ዉድ ልጆች! በእናንተ አካባቢ የሚለበሱ የልብስ አይነቶችን ተናገሩ፡፡

የተለያዩ የልብስ ዓይነቶች አሉ፤ እነሱም፡- ኮት፣ ጃኬት፣ ሱሪ፣ ሹራብ፣ ጋቢ፣ ሸሚዝ፣ ቡልኮ፣ ቀሚስ ወዘተ…

ልዩ ልዩ የልብስ አይነቶች ከተለያዩ ግብዓቶች ይሰራሉ፡፡

እነሱም፡- ከጥጥ፣ ከሱፍና ከቆዳ ናቸው፡፡

የልብስ ጥቅም፡-

1. ከብርድ፣ ከፀሐይና ከዝናብ ለመከላከል ይጠቅማል፡፡
2. ውበትን ለመጠበቅ እና ለማጌጥ ይጠቅማል፡፡

ስዕል 4.15 መጠለያ

በየአካባቢያችሁ የሚገኙ የመጠለያ ዓይነቶችን ጥቀሱ፡፡

መጠለያ ለአንድ ቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች ውስጥ አንዱ ነው መጠለያ የምንላቸው ጎጆ ቤት፣ ቆርቆሮ ቤት እና አፓርታማ ቤቶች ናቸው፡፡

መጠለያ ከዝናብ፣ ከፀሐይና ከአውሬ ለመከላከል ይጠቅማል፡፡

**መልመጃ 4.3**

**ትዕዛዝ 1፡- በ "ሀ" ሥር ለተዘረዘሩት ተስማሚያቸውን ከ "ለ" ስር ካሉት ጋር በመስመር አዛምዱ፡፡**

| <u>ሀ</u> | <u>ለ</u> |
|---|---|
| 1. ምግብ | ሀ. ሸሚዝ፣ ኮት፣ ብርድ ልብስ |
| 2. ልብስ | ለ. የሳር ክዳን ቤት፣ ቆርቆሮ ክዳን ቤት |
| 3. መጠለያ | ሐ. ስጋ፣ እንጀራ፣ ድንች |

**ትዕዛዝ 2፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. የቤተሰብ መሠረታዊ ፍላጎት የሆነዉ የቱ ነዉ?

   ሀ. ምግብ  ለ. መጠለያ  ሐ. ልብስ  መ. ሁሉም

2. ከሚከተሉት ዉስጥ የልብስ ጥቅም ያልሆነዉ የቱ ነዉ?

   ሀ. ከዝናብ ለመከላከል  ለ. ከፀሐይ ለመከላከል

   ሐ. ከአውሬ ለመከላከል  መ. ሁሉም

## 4.4 በትምህርት ቤታችን ውስጥ ምን እናገኛለን?

**መታወቅ የሚገባቸው ቃላቶች**

- ሰንደቅ ዓላማ
- ቤተ-መፅሐፍት
- ቤተ-ሙከራ
- ማበልፀጊያ ማዕከል

## የንዑስ ርዕስ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የትምህርት ቤታችሁን ግቢ ትለያላችሁ፡፡
- የአቻ ግንኙነታችሁንና በትምህርት ቤት ውስጥ ልታከናውኗቸው የሚትችሏቸውን ተግባራት ታዳብራላችሁ፡፡
- ትምህርት ቤታችሁንና አካባቢያችሁን በምትጠቀሙበት ጊዜ ደህንነቱ በተጠበቀ መልኩ መሆኑን የሚያሳይ ፖስተር ትስላላችሁ፡፡

የንዑስ ርዕስ ይዘቶች

4.4.1 በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮች

4.4.2 በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮች ጥቅም

### 4.4.1 በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮች

ተግባር 4.4.1 የቡድን ዉይይት

ዓላማ፡- በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮች መዘርዘር

መመሪያ፡- በቡድን ሆናችሁ በመወያየት የተስማማችሁበትን ሀሳብ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

ጥያቄ፡- በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮችን

ስዕል 4.16 የትምህርት ቤት ግቢ

በአንድ ትምህርት ቤት ውስጥ በአብዛኛው የሚገኙ ነገሮች፡-

- የስፖርት ሜዳ
- የመማሪያ ክፍሎች
- ሰንደቅ ዓላማ
- የመጸዳጃ ቤት
- ቤተ-መፅሐፍት
- የትምህርት ማበልፀጊያ ማእከልና የመሳሰሉት ናቸው፡

4.4.2 በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮች ጥቅም

**ተግባር 4.4.2 የጥንድ ዉይይት**

**ዓላማ፡-** በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮችን ጥቅም መዘርዘር

**መመሪያ፡-** ለሁለት ለሁለት በመሆን ተወያይታችሁ ለመምህራችሁ ተናገሩ፡፡

**ጥያቄ፡-** በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮችን ጥቅም አብራሩ?

በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ ነገሮች ጥቅም

- ዛፎች ለጥላነት
- ህንፃዎች ለተለያዩ መማሪያ ክፍሎችና ቢሮዎች
- የስፖርት ሜዳ ለመጫዎቻነት
- ሽንት ቤት ለመፀዳጃነት እና ወዘተ…

**መልመጃ 4.4**

**ትዕዛዝ 1፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡**

1. የስፖርት ሜዳ ለመጫወቻነት ያገለግላል፡፡
2. ስንደቅ ዓላማ በትምህርት ቤት ዉስጥ አይገኝም፡፡

**ትዕዛዝ 2፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. ትምህርት ቤት ዉስጥ የሚገኘዉ የቱ ነዉ?

ሀ. አባት ለ. እናት ሐ. መምህር መ. ሁሉም

2. ቤተ-መፃህፍት ለ______ያገለግላል?

ሀ. ለማንበብ ለ. ለመጫወት ሐ. ለመሮጥ መ. ሁሉም

**<u>ትዕዛዝ 3፡- በ "ሀ" ሥር ለተዘረዘሩት ተስማሚያቸውን ከ "ለ" ስር ካሉት ጋር አዛምዱ፡፡</u>**

| <u>ሀ</u> | <u>ለ</u> |
|---|---|
| 1. ዛፎች | ሀ. ለመጫወቻ |
| 2. ህንፃዎች | ለ. ለመፀዳጃ |
| 3. የስፖርት ሜዳ | ሐ. ለጥላ |
| 4. ሽንት ቤት | መ. ለመማሪያ ክፍሎችና ቢሮዎች |

## 4.5 በጋራ እንጫወት፤ በጋራ እንስራ

**መታወቅ የሚገባቸው ቃላቶች**

- ምክር - መተሳሰብ - መጫወት
- እኩልነት - መረዳዳት - ጓደኝነት

**የንዑስ ርዕስ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- በጋራ መጫወትን ትለማመዳላችሁ
- በጋራ መስራትን ትለማመዳላችሁ፡፡

**የንዑስርዕስ ይዘቶች**

4.5.1 በጋራ መጫወት

4.5.2 በጋራ መሥራት

## 4.5.1 በጋራ መጫወት

**ተግባር 4.5.1 ሚና ጨዋታ**

**ዓላማ፡-** በጋራ መጫወትን ማሳየት

**መመሪያ፡-** መምህሩ የሚሰጣችሁን ተግባር በሚና ጨዋታ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አሳዩ፡፡

**ጥያቄ፡-** ከጓደኞቻችሁ ጋር በቡድን በመሆን በአካባቢያችሁ ከሚታዉቁት ጨዋታ የተወሰኑትን አሳዩ፡፡

**ስዕል 4.17 ልጆቹ ምን እያደረጉ ነዉ?**

በጋራ መጫወት:-

- መተባበርን ያጎለብታል፡፡
- መተጋገዝን ያጠነክራል፡፡
- የጓደኝነት ፍቅርን ይጨምራል፡፡
- መረዳዳትን ያጠነክራል፡፡
- መደጋገፍን ያጠነክራል፡፡

## 4.5.2 በጋራ መሥራት

**ተግባር 4.5.2 ጭውውት ወይም ክርክር**

ዓላማ፡- በጋራ የመስራትን ጥቅም መዘርዘር

መመሪያ፡- በጋራ የመስራትን ጥቅም በጭውውት ወይም በክርክር መልክ ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡

ጥያቄ፡- በጋራ የመስራት ጥቅም ምንድነዉ?

ስዕል 4.18 በጋራ መሥራት

ልጆች ምን እየሰሩ ነዉ? ሰዎቹ ምን እያደረጉ ነዉ?

በጋራ መስራት፡-

- የሥራ ክቡርነትን ያሳያል፡፡
- መረዳዳትን ያሳያል፡፡
- መልካም ጉርብትናን ያጠናክራል፡፡
- ችግሮችን ይፈታል፡፡
- ጥሩ ውጤት ያስገኛል፡፡

መልመጃ 4.5

**ትዕዛዝ 1፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡**

1. በጋራ መጫወትና መስራት ጠቃሚ ነዉ፡፡
2. በጋራ መጫወት የጓደኝነት ፍቅርን ይጨምራል፡፡

**ትዕዛዝ 2፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. በጋራ የመስራት ጥቅም የሆነዉ የቱ ነዉ?

ሀ. መረዳዳት ለ. መተጋገዝ ሐ. ችግር መፍታት መ. ሁሉም

2. በጋራ መጫወት ጥቅም ያልሆነዉ የቱ ነዉ?

ሀ. አንድነት ለ.ፍቅር መጨመር ሐ. መራራቅ መ. ሁሉም

## 4.6 የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያዎች

መታወቅ የሚገባቸው ቃላቶች

- ደንብ ልብስ - ደንብ - ንብረት - መመሪያ

**የንዑስ ርዕስ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያዎች ታብራራላችሁ፡፡
- የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያዎች በተግባር ታሳያላችሁ፡፡

## 4.6.1 የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያ

**ተግባር 4.6.1 የጥንድ ዉይይት**

**ዓላማ፡- ስለትምህርት ቤት ደንብና መመሪያ ማብራራት**

**መመሪያ፡- በጥንድ በመሆን ስለትምህርት ቤት ደንብና መመሪያ በመወያየት ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡**

**ጥያቄ፡- የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያዎችን ታብራራላችሁ፡፡**

**ስዕል 4.19 ተማሪዎች ምን እያደረጉ ነዉ?**

የትምህርት ቤት ደንቦችና ሥነ-ሥርዓቶች

- የትምህርት መሣሪያዎችን አሟልቶ በአግባቡ መያዝ
- የትምህርት ሰዓትን ማክበር
- የትምህርት ቤት የደንብ ልብስ መልበስ
- ትምህርትን በአግባቡ መከታተል
- በክፍልም ሆነ በትምህርት ቤት ቅጥር ግቢ ውስጥ አለመረበሽ
- የክፍልና የቤት ሥራዎችን በወቅቱ መሥራት

- የትምህርት ቤትን ንብረት መጠበቅና መንከባከብ
- ከሌሎች ተማሪዎች ጋር አለመጣላት፣ አለመደባደብ
- መምህራንንና የአስተዳደር ሠራተኞችን ማክበር
- ያለ ሰዓት ከትምህርት ቤት ግቢ ያለመውጣት

መልመጃ 4.6

**ትዕዛዝ 1፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡**

1. የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያን ማወቅ ተገቢ ነዉ፡፡
2. ሰዓት ማክበር የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያ ነዉ፡፡

**ትዕዛዝ 2፡ ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. የትምህርት ቤት ደንብ ያልሆነዉ የቱ ነዉ?

   ሀ.በትምህርት ሰዓት መጫወት ለ. የደንብ ልብስ መልበስ

   ሐ. በሰዓቱ መገኘት መ. ሁሉም

2. ከሚከተሉት አንዱ የትምህርት ቤት ደንብና መመሪያ የማክበር ጥቅም ነዉ፡፡

   ሀ. ዉጤታማ መሆን ለ. ስነ-ምግባር ማስተካከል

   ሐ. መሸለም መ. ሁሉም

## የምዕራፍ አራት ማጠቃለያ

በአካባቢያችን የሚገኙ አስፈላጊ ዕፅዋቶች እንሰት፣ ድንች፣ ዳመከሴ፣ ባህር ዛፍ የመሳሰሉት ናቸው።

በአካባቢያችን የሚገኙ ዕፅዋቶች በአስተዳደግ ሁኔታቸው፣ በውጫዊ ገፅታቸው እና ከሚኖሩበት ቦታ አንፃር በሶስት ይመደባሉ።

በአካባቢያችን የሚገኙ እፅዋቶች ለምግብነት፣ ለመጠለያ፣ ለልብስ መስሪያና ለመድሀኒትነት ይጠቅማሉ፡፡

የቤተሰብ አባላት የምንላቸው እናት፣ አባት፣ እህቶች፣ ወንድሞች፣ አክስቶችና አጎቶች ናቸው፡፡

መተሳሰብ፣ መፈቃቀር፣ መከባበርና ታማኝነት ቤተሰባዊ መልካም ግንኙነት ናቸው፡፡

ምግብ፣ ልብስና መጠለያ የአንድ ቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎቶች ናቸው፡፡

በትምህርት ቤት ግቢ ውስጥ የሚገኙ የመማሪያ ክፍሎች፣ የሰንደቅ ዓላማ፣ የመፀዳጃ ቤት፣ ቤተ-መፃሕፍት፣ የትምህርት ማበልፀጊያ ማእከል እና የመሳሰሉት ናቸው፡፡

በትምህርት ቤት ውስጥ መልካም ግንኙነት የሚኖረው በመግባባትና በሕብረት በመስራት ነው፡፡

የትምህርት ቤት ደንብና ሥነ-ሥርዓቶች የሚባሉት ሰዓትን አክብሮ ወደ ትምህርት ቤት መምጣት፣ የደንብ ልብስ መልበስ፣ አለመረበሽ፣ ከትምህርት ቤት አለመቅረት ወዘተ… ናቸዉ፡፡

**የምዕራፍ አራት የክለሳ ጥያቄዎች**

**ትዕዛዝ 1፡- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡**

1. ዕፅዋት ለሰው ልጆች አስፈላጊ ናቸው፡፡
2. በቆሎና እንሰት ለምግብነት ያገለግላሉ፡፡
3. አባትና እናት የቤተሰብ አባላት አይደሉም፡፡
4. ጥጥ እና ቆዳ ልብስ ለመስራት ያገለግላሉ፡፡
5. መልካም ሥነ ምግባር ያለው ልጅ ቤተሰቡን ይረዳል፡፡

**ትዕዛዝ 2፡- በ "ሀ" ሥር ለተዘረዘሩት ተስማሚያቸውን ከ "ለ" ስር ካሉት ጋር በመስመር አዛምዱ፡፡**

| <u>ሀ</u> | <u>ለ</u> |
|---|---|
| 1. የቤተሰብ አባል | ሀ. ካሮት፣ ድንችና ሽንኩርት |
| 2. ልብስ ለመስራት ያገለግላሉ | ለ. አባት፣ እናትና እህት |
| 3. ለመድሃኒትነት ያገለግላሉ | ሐ. የደንብ ልብስ መልበስ |
| 4. የስራስር ዕፅዋት | መ. ጥጥ፣ ቆዳ እና ሱፍ |
| 5. የትምህርት ቤት ደንብ | ሠ. ጤናዳምና ዳመከሴ |

## ትዕዛዝ 3፡- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡

1. መማሪያ ክፍል ውስጥ የሚገኘው የቱ ነው?

ሀ. ጥቁር ሰሌዳ ለ. ሜዳ ሐ. መፀዳጃ ቤት መ. ሁሉም

2. ከሚከተሉት ውስጥ ጥሩ ሥነ-ምግባር የሆነው የቱ ነው?

ሀ. መከባበር ለ. ሰዓት ማክበር

ሐ.መደማመጥ መ. ሁሉም

3. መጠለያ ለመስራት የሚያገለግለው ዕፅዋት የቱ ነው?

ሀ. እንጨት ለ. ሳር ሐ. ባህር ዛፍ መ. ሁሉም

4. ጥሩ ጎረቤት የሚባለው ______ ነው

ሀ. የሚረዳዳ ለ. ደስታ የሚካፈል

ሐ. ችግር የሚካፈል መ. ሁሉም

5. ለአንድ ቤተሰብ መሰረታዊ ፍላጎት ያልሆነው የቱ ነው?

ሀ. ምግብ ለ. መጠለያ ሐ. መንገድ መ. ሁሉም

6. የውሃ ዉስጥ ዕፅዋት የቱ ነው?

ሀ. ዉሃ አቅላሚ ለ. ቄጠማ

ሐ. እንቦጭ መ. ሁሉም

# ምዕራፍ አምስት
# የተለየ ትኩረት የሚሹ ወቅታዊ ጉዳዮች

**ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃት**

ተማሪዎች ይህንን ምዕራፍ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- የትራፊክ ደንቦችን ትገልፃላችሁ፡፡
- የትራፊክ ደንቦችን ትተገብራላችሁ፡፡
- ስለ ኤች አይ ቪ እና በሰው አካል ላይ ስለሚያስከትለው ተፅዕኖ ወይም ችግር ትገልፃላችሁ፡፡
- ከኤች አይ ቪ ጋር ለሚኖሩ ልጆች ርህራሄን ታሳያላችሁ፡፡

መግቢያ

ተማሪዎች በዚህ ምዕራፍ ዉስጥ ልዩ ትኩረት የሚሹ ወቅታዊ ጉዳዮች በተለይም የትራፊክ ደንቦችን እና በመንገድ ላይ ሰለሚወሰዱ ጥንቃቄዎች፣ ስለ ኤች አይ ቪ እና በሰው ላይ ስለሚያስከትለው ተፅዕኖ ወይም ችግር፣ በተመለከተ የምትማሩ ይሆናል።

**በምዕራፉ ውስጥ የተካተቱ ይዘቶች**

5.1 የመንገድ አጠቃቀም

5.2 ኤች አይ ቪ/ኤድስ

## 5.1 የመንገድ አጠቃቀም

**መታወቅ የሚገባቸው ቃላቶች**

- ግራ
- ቀኝ
- የመንገድ አጠቃቀም
- ዜብራ
- የትራፊክ መብራት

ከንዑስ ርዕስ የሚጠበቁ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የመንገድ አጠቃቀምን ስርዓትን በተግባር ታሳያላችሁ፡፡
- የመኪና መንገድ ላይ አደጋዎችን ትገልፃላችሁ፡፡
- የመኪና መንገድ ወይም የትራፊክ አደጋዎችን እንዴት መከላከል እንደሚቻል ታብራራላችሁ።

**በንዑስ ርዕስ ውስጥ የተካተቱ ይዘቶች**

5.1.1 የመንገድ አጠቃቀም
5.1.2 የመንገድ ላይ አደጋዎች
5.1.3 የመንገድ ላይ አደጋዎችን መከላከል

### 5.1.1 የመንገድ አጠቃቀም

**ተግባር 5.1.1 የጥንድ ውይይት**

**ዓላማ፡-** ስለ መንገድ ላይ ደህንነት መግለፅ

**መመሪያ፡-** ተማሪዎች! ስለ መንገድ አጠቃቀም በጥንድ በመወያየት የምታውቁትን ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ።

**ጥያቄ፡-** ስለ መንገድ አጠቃቀም በዝርዝር አብራሩ፡፡

ከቤት ወደ ትምህርት ቤት ስትሄዱም ሆነ ስትመለሱ ማድረግ የሚገባችሁ ጥንቃቄዎች፡-

- በመንገዱ በግራ በኩል ብቻ መጓዝ
- ለሰው በተፈቀደው ዜብራ ምልክት ማቋረጥ
- በመኪና መንገድ ላይ አለመጫወት
- የትራፊክ መብራትን በአግባቡ መጠቀም

ስዕል 5.1. ሀ. የግራ መንገድ አጠቃቀም

ከስዕሉ ምን ትረዳላችሁ? የተረዳችሁትን ለመምራችሁ ተናገሩ።

ስዕል 5.1. ለ. የእግረኛ ማቋረጫ ወይም ዜብራ አጠቃቀም

ለሰው በተፈቀደው የእግረኛ ማቋረጫ ወይም ዜብራ ምልክት ማቋረጥ ያስፈልጋል፡፡

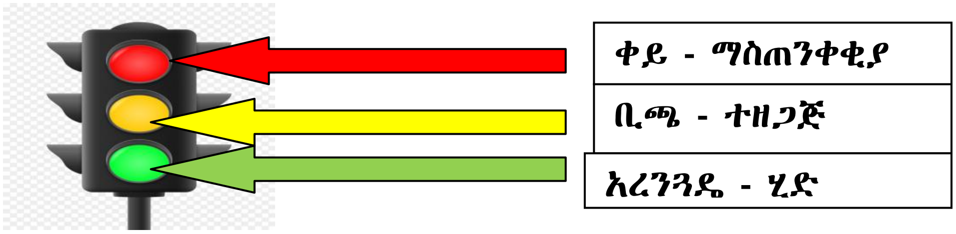


**ስዕል 5.1. ሐ. የትራፊክ መብራት አጠቃቀም**

በስዕሉ ላይ የምትመለከቱት ምንድነው? አገልግሎቱስ?

### 5.1.2 የመንገድ ላይ አደጋዎች

**ተግባር** 5.1.2 የማስተዋል ጥያቄ

ዓላማ:- የመንገድ ላይ አደጋዎችን መናገር

**ጥያቄ:- የመንገድ ላይ አደጋዎች ምንድን ናቸው?**

**ስዕል 5.2 የመንገድ ላይ አደጋዎች**

የመንገድ ላይ አደጋዎች የሚባሉት:-
የመኪና ግጭት፣ የመኪና መገልበጥ፣ የሰዎች ሞት እና የመሳሰሉት ናቸዉ።

### 5.1.3 የመንገድ ላይ አደጋዎችን መከላከል

**ተግባር 5.1.3 የጥንድ ውይይት**
ዓላማ፡- የመንገድ ላይ አደጋዎችን መከላከል
መመሪያ፡- በጥንድ በመሆን ተወያይታችሁ ውጤቱን

የመንገድ ላይ አደጋዎችን ለመቀነስ፡-

- በመኪና መንገድ ላይ ንቃት ባለው ሁኔታ መጓዝ
- ቀኝና ግራን ተመልክቶ መንገድ ማቋረጥ
- በእግረኛ ማቋረጫ ወይም ዜብራ ምልክት ማቋረጥ
- ድልድዮችን፣ መረማመጃዎችንና የሚያዳልጡ ቦታዎችን በጥንቃቄ ማለፍ
- በመንገድ ላይና በመንገድ ዳር አለመጫወት
- የመንገድ ላይ ማቋረጫ መስመሮችን በጥንቃቄና በአግባቡ መጠቀም

የመኪና መንገድ በምናቋርጥበት ጊዜ ሌሎችን ማለትም፡-

- ሕፃናትን መርዳት
- አዛውንቶችን መርዳት
- አካል ጉዳተኞችን መርዳት ያስፈልጋል

## መልመጃ 5.1

ትዕዛዝ 1:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ

ምረጥ/ጭ::

1. የመንገድ ላይ አደጋ የሆነው የቱ ነው?

ሀ. የመኪና ግጭት ለ. የመኪና መገልበጥ

ሐ. የሰው መገጨት መ. ሁሉም

2. የመንገድ ላይ አደጋዎችን እንዴት መከላከል ይቻላል?

ሀ. የመንገዱን ግራ ይዞ መጓዝ ለ. በዜብራ ማቋረጥ

ሐ. መንገድ ላይ አለመጫወት መ. ሁሉም

**ትዕዛዝ 2:- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ/ሺ::**

1. የመንገድ ላይ አደጋዎችን ለመከላከል ምን መደረግ አለበት?
2. የትራፊክ መብራት ቀለሞችና አገልግሎታቸውን ተናገሩ::

## 5.2 ኤች አይ ቪ/ኤድስ

| መታወቅ የሚገባቸው ቃላቶች | |
|---|---|
| - ኤች አይ ቪ | - መከላከያ መንገድ |
| - ኤድስ | - መተላለፊያ መንገድ |

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቁ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ከተማራችሁ በኋላ:-

- የኤች አይ ቪ/ኤድስ ምንነትን በመገንዘብ በሰዎች ላይ የሚያስከትለውን ችግር ታስረዳላችሁ።
- የኤች አይ ቪ/ኤድስ መተላለፊያ እና መከላከያ መንገዶች በመለየት በተግባር ታሳያላችሁ።

## በንዑስ ርዕስ ውስጥ የተካተቱ ይዘቶች

5.2.1 ኤች አይ ቪ/ኤድስ ምንድን ነዉ?
5.2.2 የኤች አይ ቪ/ኤድስ መተላለፊያ መንገዶች
5.2.3 የኤች አይ ቪ/ኤድስ መከላከያ መንገዶች

### 5.2.1 ኤች አይ ቪ/ኤድስ ምንድን ነዉ?

**ተግባር 5.2.1 የማስተዋል ጥያቄ**
**ዓላማ፡-** ስለ ኤች አይ ቪ/ኤድስ መናገር
**ጥያቄ፡-** ኤች አይ ቪ/ኤድስ ምንድን ነው?
በሽታውን የሚያመጣው ሕዋስ ምን ይባላል?

ኤች አይ ቪ/ኤድስ ሰውን ለሞት የሚዳርግና መድሃኒት የሌለው ገዳይ በሽታ ነው። ኤድስ መንስኤውም ኤች አይ ቪ ቫይረስ የተባለ ሕዋስ ነው፡፡ ኤች አይ ቪ ቫይረስ በሰው አካል ውስጥ በሽታን ለመከላከል የሚያስችለውን አቅም የሚያዳክም ቫይረስ ነው፡፡

## 5.2.2 ኤች አይ ቪ/ኤድስ መተላለፊያ መንገዶች

ተግባር 5.2.2 የቡድን ውይይት

**ዓላማ፡-** ስለ ኤች አይ ቪ/ኤድስ/ መተላለፊያ መንገዶች መናገር

**መመሪያ፡-** **ስለ ኤች አይ ቪ ኤድስ መተላለፊያ መንገዶች በቡድን ተወያይታችሁ ለመምህራችሁ ተናገሩ፡፡**

**ጥያቄ፡-** **የኤች አይ ቪ/ኤድስ መተላለፊያ መንገዶችን ዘርዝሩ፡፡**

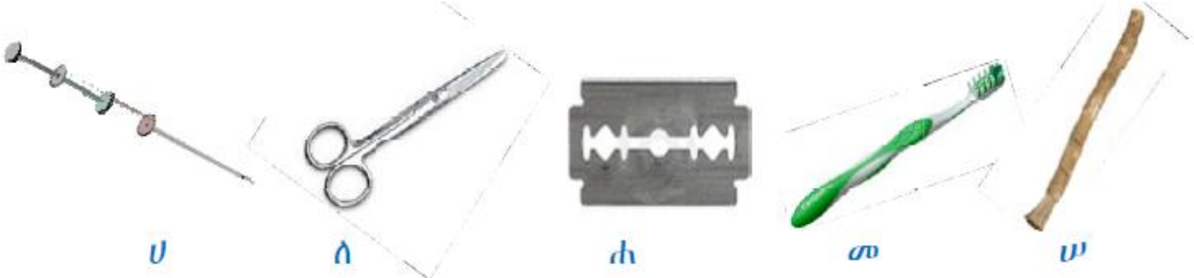


ስዕል 5.3. ሀ. በጋራ መጠቀም የማይገቡ ቁሳቁሶች

**ስዕል 5.3. ለ. ኤች አይ ቪ/ኤድስ መተላለፊያ መንገዶች**

**የኤች አይ ቪ ኤድስ መተላለፊያ መንገዶች**

- ሌላ ሰው የተጠቀመበትን የጥርስ ብሩሽ መጠቀም

- ሌላ ሰው የተጠቀመበትን ምላጭ፣ መርፌ ወይም ጥፍር መቁረጫ መጠቀም

### 5.2.3 የኤች አይ ቪ ኤድስ መከላከያ መንገዶች

**ተግባር 5.2.3 የቡድን ውይይት**

**ዓላማ፡-** የኤች አይ ቪ/ኤድስ መከላከያ መንገዶችን መናገር

**መመሪያ፡-** ስለ ኤች አይ ቪ/ኤድስ መከላከያ መንገዶች በቡድን ተወያይታችሁ ለመምህራችሁ ተናገሩ፡፡

**ጥያቄ፡-** የኤች አይ ቪ/ኤድስ መከላከያ መንገዶችን

- ሌላ ሰው የተጠቀመበትን የጥርስ ብሩሽ አለመጠቀም
- ሌላ ሰው የተጠቀመበትን ምላጭ፣ መርፌ ወይም ጥፍር መቁረጫ አለመጠቀም
- ባልፀዱ የህክምና ዕቃዎች አለመጠቀም ወዘተ… ናቸው፡፡

**መልመጃ 5.2**

ትዕዛዝ:- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ/ሺ፡፡

1. ኤች አይ ቪ/ኤድስ ምንድነው?
2. የኤች አይ ቪ/ኤድስ መተላለፊያ መንገዶችን ጥቀሱ፡፡
3. የኤች አይ ቪ/ኤድስ መከላከያ መንገዶችን ዘርዝሩ፡፡

## የምዕራፍ አምስት ማጠቃለያ

የመንገድ ደህንነት ህግና ደንቦች በጣም አስፈላጊ ናቸው። ምክንያቱም ህግና ደንቦችን ማክበር ራሳችንን ከመንገድ አደጋዎች እንድንጠብቅ ይረዳናል።

ኤች አይ ቪ/ኤድስ ሰውን ለሞት የሚዳርግና መድሃኒት የሌለው ገዳይ በሽታ ነው። የኤድስ መንስኤ ኤች አይ ቪ ቫይረስ የተባለ ሕዋስ ነው፡፡ ኤች አይ ቪ/ኤድስ ሌላ ሰው የተጠቀመበትን የጥርስ ብሩሽ፣ መረፌ፣ ምላጭ እና ጥፍር መቁረጫ የመሳሰሉትን በመጠቀም ይተላለፋል፡፡

የኤች አይ ቪ/ኤድስ መከላከያ መንገዶች የሚባሉት:-

- ሌላ ሰው የተጠቀመበትን የጥርስ ብሩሽ አለመጠቀም
- ሌላ ሰው የተጠቀመበትን ምላጭ፣ መርፌ እና ጥፍር መቁረጫ አለመጠቀም እና የመሳሰሉት ናቸው።

## የምዕራፍ አምስት ማጠቃለያ የክለሳ ጥያቄዎች

**ትዕዛዝ 1:- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ትክክል የሆነውን "እውነት" ትክክል ያልሆነውን "ሀሰት" በማለት መልስ/ሺ፡፡**

1. የትራፊክ ህግን ያለማክበር ለአደጋ ያጋልጣል፡፡
2. አብሮ መብላት ኤች አይ ቪ/ኤድስን ያስተላፋል፡፡
3. መንገድ ስናቋርጥ ዜብራን መጠቀም አለብን፡፡
4. የመንገድ ደህንነት ህግና ደንቦችን ማክበር አስፈላጊ ነው፡፡

**ትዕዛዝ 2:- ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛዉን መልስ ምረጥ/ጭ፡፡**

1. ከሚከተሉት አንዱ የትራፊክ አደጋን ያስከትላል

   ሀ. መንገድ ላይ መጫወት

   ለ. በእግረኛ ማቋረጥ መጠቀም

   ሐ. ቀኝ መንገድ መጠቀም   መ. ሀ እና ሐ

2. ከሚከተሉት የትኛው ለኤች አይ ቪ ኤድስ ሊያጋልጠን ይችላል?

   ሀ. ስለታማ እቃዎችን በጋራ መጠቀም

   ለ. ንፅህና መጠበቅ   ሐ. ማክስ መጠቀም መ. ሁሉም

3. የመንገድ ላይ አደጋ የሆነው የቱ ነው?

   ሀ. የመኪና ግጭት   ለ. የመኪና መገልበጥ

   ሐ. የሰው መገጨት   መ. ሁሉም

**ትዕዛዝ 3:- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ/ሺ፡፡**

1. የታወቁ የትራፊክ ደንቦችን ዘርዝሩ፡፡
2. የመንገድ ላይ አደጋ ለመቀነስ የሚያስችሉ ሁኔታዎችን ዘርዝሩ፡፡

የኤች አይ ቪ/ኤድስ መንስኤ ምንድነዉ?

## ዋቢ መጽሐፍት

1. በትምህርት ሚንስቴር የተዘጋጀ የአዲሱ ፍኖተ-ካርታ አጠቃላይ ስርዓተ-ትምህርት መጋቢት 2013 ዓ.ም
2. በአዲስ አበባ ትም/ት ቢሮ የተዘጋጀ የ1ኛ ክፍል የአካባቢ ሳይንስ የተማሪ መማሪያ መጽሐ (2006 ዓ.ም)
3. በደ/ብ/ብ/ሕ/ክ/መ ትም/ት ቢሮ የተዘጋጀ የ1ኛ ክፍል የአካባቢ ሳይንስ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ (2004 ዓ.ም)
4. በደ/ብ/ብ/ሕ/ክ/መ ትም/ት ቢሮ የተዘጋጀ የ2ኛ ክፍል የአካባቢ ሳይንስ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ (2004 ዓ.ም)